

vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Anden næstformand (Karlskov Jensen):

Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

5) Første behandling af:

Forslag til folketingsbeslutning om beretning angående Nordisk Råds 26. session 1978.

(Beslutningsforslag nr. B 62. Fremsat 19/1 79 i betænkning fra udenrigsudvalget).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Forslagets tekst og spørgsmålet om dets overgang til anden (sidste) behandling sattes til forhandling under ét.

Ingen bad om ordet.

Afstemning

Forslagets tekst og dets overgang til anden (sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Den sidste sag på dagsordenen var:

6) *Forespørgsel til økonomiministeren og socialministeren:*

Forespørgsel af Inger Stilling Pedersen (KrF), Honoré (KrF) og Chr. Christensen (KrF):

»Hvilken nationaløkonomisk og alment samfundsgavnlig betydning tillægger regeringen den hjemmearbejdende ægtefælles indsats, og hvilke familiepolitiske konsekvenser agter regeringen at drage heraf?«

(Forespørgsel nr. XIII. Anmeldt 10/1 79. Fremme af forespørgsel vedtaget 12/1 79).

Forhandling

Inger Stilling Pedersen (KrF):

Jeg skal på kristeligt folkepartis vegne kort begrunde forespørgslen.

Kristeligt folkeparti har rejst denne forespørgsel for at få belyst værdien af det arbejde, som udføres af en hjemmearbejdende ægtefælle, og her tænker vi især på hjem med børn, kronisk syge eller ældre, svagelige familiemedlemmer. Vi vil gerne have undersøgt, hvad det arbejde egentlig er værd, ikke alene målt i penge, men også i værdien for samfundet, bl. a. ved arbejdets betydning for børnene, deres trivsel og udvikling.

En svensk professor i nationaløkonomi, Hegeland, har regnet ud, at i Sverige er de hjemmearbejdendes indsats 60 mia kr. værd.

Anden næstformand (Karlskov Jensen):

Det kniber stadig med roen i salen.

Inger Stilling Pedersen (KrF):

Kristeligt folkeparti vil gerne vide, hvordan regeringen vurderer de danske hjemmearbejdendes indsats, og hvilke familiepolitiske konsekvenser regeringen vil drage heraf.

Økonomiministeren (Anders Andersen):

Den stillede forespørgsel fra de 3 medlemmer af kristeligt folkeparti er overordentlig bredt formuleret, men mon ikke jeg er på rette vej, hvis man bag forespørgslen aner en vis utilfredshed med den i snart mange år fremherskende tendens til, at stadig mere af det hjemlige husarbejde placeres uden for hjemmene i forbindelse med den stigende erhvervsdeltagelse af navnlig de gifte kvinder.

Til belysning af denne tendens kan jeg med udgangspunkt i de regelmæssige beskæftigelsesundersøgelser oplyse, at af en tilgang til arbejdsstyrken på knap 250.000 i den sidste halve snes år var de 225.000 kvinder, ud af hvilke igen ca. 215.000 var gifte. Herved er andelen af gifte kvinder, som har udearbejde, steget fra 45 pct. i 1967 til godt 60 pct. i dag.

Modstykket til denne udvikling er, at antallet af hjemmearbejdende husmødre i de samme år er gået ned fra godt 600.000 til knap 450.000, svarende til et fald på 25 pct. Også af husstande, hvor begge ægtefæller har et udearbejde, præsteres der en ikke ringe mængde arbejde i hjemmet. Den stærkt sti-

[Økonomiministeren]

gende erhvervsdeltagelse af de gifte kvinder kan derfor ikke tages som udtryk for en lige så kraftig nedgang i arbejdet i hjemmet. Men der er ingen tvivl om, at der i disse år har været en tendens til, at en større del af husarbejdet, f. eks. børnepasningen, placeres uden for hjemmet. Det er ikke svært at angive nogle årsager hertil: de ideologisk og socialt betingede ønsker i denne periode om lige muligheder for kvinder og mænd såvel i hjemmet som i erhvervslivet, arbejdskraftmangelen under højkonjunkturerne i 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne, en vis tilpasning af skatte- og udgiftspolitikken til støtte for kvindernes deltagelse i erhvervslivet. I denne forbindelse tænkes især på udbygningen af daginstitutionsområdet og gennemførelsen af særbeskatning af selverhvervende gifte kvinders indtægt i 1970.

Det er i praksis umuligt at opgøre værdien af husarbejde, både i den enkelte husstand og i samfundet som helhed. Man kender ikke arbejdets omfang og ej heller de rigtige »priser« på det udførte arbejde, og det er derfor heller ikke muligt ud fra et samfundsøkonomisk synspunkt at sige, hvorvidt det er bedst, at dette arbejde foregår i eller uden for hjemmet. Man kan således ikke ud fra en samfundsøkonomisk overvejelse sige, om f. eks. pasning af børn i institutioner er at foretrække for pasning af børn i hjemmet, selv om man udmærket kan have forskellige anskuelser herom. Man må til syvende og sidst gå ud fra, at folk i et samfund som det danske har valgt den livsform, der alt taget i betragtning passer dem bedst.

Det er på den anden side klart, at dette valg i høj grad vil være afhængigt af lovgivningens nærmere udformning, og ingen kan formentlig være i tvivl om, at det nuværende regelsæt omkring ægtefællebeskatningen, børnetilskud og betaling for benyttelse af daginstitutioner i høj grad er præget af den målsætning at sikre kvinders ligestilling såvel på arbejdsmarkedet som i samfundet i almindelighed. Herved har det offentlige givet de gifte kvinder en tilskyndelse til at deltage i erhvervslivet.

Som jeg allerede har nævnt det i indledningen, aner jeg bag forespørgslen et ønske om at ændre ved den skitserede tendens til, at mere husarbejde placeres uden for hjemmene. Det vil føre for vidt her at komme ind på den nærmere karakter af sådanne foran-

staltninger, men det er klart, at overvejelserne bl. a. kunne vedrøre beskatningsregler for forskellige typer af husstande, børnetilskuddene, daginstitutionsområdet, herunder også takstpolitikken, og formentlig adskillige andre områder, og det ville i denne forbindelse i og for sig være interessant at lytte til kristeligt folkepartis tanker.

Hvilke overvejelser man end kunne gøre sig, føler jeg det dog stærkt påkrævet at understrege, at betalingsbalanceproblemetets løsning har første prioritet i den nuværende økonomiske situation. Dette indebærer, at familiepolitiske foranstaltninger ikke må føre til en svækkelse af finanspolitikken, hvilket medfører, at merudgifter må dækkes ind gennem højere skatter eller besparelser.

Alt i alt må dog konkluderes, at der er en lang række problemer at tage stilling til ved besvarelsen af den stillede forespørgsel, og grundige overvejelser er påkrævede, inden man griber ind i det nu etablerede forhold mellem den del af det huslige arbejde, som foregår i hjemmet, og den del, som foregår udenfor.

Socialministeren (Erling Jensen):

Denne forespørgsel fra 3 medlemmer af kristeligt folkeparti hviler efter min opfattelse ikke på noget særlig præcist grundlag. Det er således vanskeligt at uddybe de problemstillinger, man må formode kristeligt folkeparti ønsker belyst, men det giver på den anden side den fordel, at jeg har noget friere hænder til en besvarelse.

Jeg skal derfor indledningsvis nærmere redegøre for nogle af de områder inden for den sociale lovgivning, hvor man umiddelbart kunne forestille sig at spørgerne ønsker familiepolitiske initiativer gennemført. Man er som sagt henvist til i nogen grad at gætte sig frem.

Det drejer sig om dagpengeloven og lov om børnetilskud og andre familieydelse, om daginstitutionsområdet og om kontanthjælp efter bistandsloven. I lov om dagpenge ved sygdom eller fødsel findes en bestemmelse i § 29, hvorefter personer, der udfører husligt arbejde i eget hjem for mindst én person foruden sig selv, kan sikre sig sygedagpenge fra første sygedag efter 1 uges sygdom. For hver husstand kan der kun tegnes forsikring for én person. Der er altså tale om en frivillig

[Socialministeren]

forsikringsordning. Bestemmelsen bryder med det almindelige princip i sygedagpenge- loven, idet der i dette tilfælde ikke kan siges at være tale om erstatning for tabt erhvervs- indtægt. Da reglen i sin tid blev indført, gjaldt den kun for husmødre, mens den nu også gælder for mænd, der udfører husligt arbejde i eget hjem for mindst én person for- uden sig selv. Tanken bag bestemmelsen var – og dette synspunkt kan jeg tilslutte mig – at ordningen mere formelt end reelt var et brud på erstatningsprincippet, idet den for- mindskelse af den hjemmearbejdendes ar- bejdskraft, der indtræder, når den pågælden- de bliver syg, reelt har en vis lighed med det direkte løntab, som sygdom påfører en per- son med erhvervsarbejde.

Der er efter gældende regler tale om en forsikringsordning, hvortil det offentlige yder tilskud. De sikrede skal selv afholde $\frac{3}{8}$ af udgifterne til ordningen, mens resten afhol- des af staten. Selvstændige erhvervsdrivende og medhjælpende hustruer afholder ligeledes $\frac{3}{8}$ af udgifterne til deres sikringsordning.

På den anden side er det meget vanskeligt at opgøre det økonomiske tab i disse tilfæl- de, og det er også vanskeligt at føre en rime- lig kontrol med, hvornår husførende perso- ner genoptager arbejdet i eget hjem. Bidrage- ne til ordningen ville endvidere stige væsent- ligt, såfremt der skulle være dagpengedæk- ning fra første sygedag. Da der ud fra en gennemsnitsbetragtning er størst behov for husmoderafløsning efter en uges sygdom, vil en præmieforhøjelse formentlig bevirke, at nogle ikke ønsker at blive i ordningen og andre vil afholde sig fra at tegne frivillig sik- ring.

Jeg kan også nævne, at en hjemmearbej- dende husmoder, der er frivilligt forsikret efter den bestemmelse i dagpengeloven, jeg omtalte før, i tilfælde af fødsel har ret til dagpenge i 4 uger efter fødslen; heller ikke i disse uger kan der opgøres noget indtægtstab i kroner og øre.

I betænkningen om barselorlov, der for nogen tid siden blev afgivet af et fællesud- valg under børnekommissionen og ligestil- lingsrådet, blev spørgsmålet om en eventuel udvidelse af perioden undersøgt. Udvalget konkluderede, at man ved at udvide peri- oden, hvori der kan ydes dagpenge til denne gruppe, reelt ville indføre en generel eng- gangsydelse, fordi staten i så fald ville kom-

me til at yde et væsentligt beløb i anledning af graviditet og fødsel, uden at der forelå et indtægtstab. På denne baggrund har udvalget ikke kunnet anbefale en udvidelse af den gældende periode på 4 uger.

Jeg skal dernæst sige et par ord om børne- tilskud, der i deres nuværende form er ind- ført i 1970.

Efter de gældende regler ydes der et al- mindeligt børnetilskud til børn under 16 år. Det almindelige børnetilskud forhøjes for enlige forsørgere og for forældre, der begge modtager pension. I særlige tilfælde, f. eks. hvis kun den ene af barnets forældre lever, ydes der desuden et særligt børnetilskud.

Børnetilskud ydes pr. barn, og inden for de forskellige former for børnetilskud er til- skuddet det samme uanset barnets alder. Det beløb, der kommer til udbetaling som almin- deligt eller forhøjet børnetilskud, gradueres dog efter forældrenes indkomst.

Sigtet med den nuværende form for bør- netilskud er gennem ydelse af et kontant be- løb til hjælp til forældrene til opfyldelse af deres forsørgelsespligt over for børnene ge- nerelt at støtte børnefamilier med indtægter under en vis grænse og familier med særlige forsørgelsesmæssige problemer.

Den familiepolitik, som børnetilskudslo- ven er udtryk for, stiller familien frit med hensyn til, om den ene af ægtefællerne øn- sker at blive i hjemmet hos børnene eller at tage erhvervsmæssigt arbejde.

Jeg ved, at kristeligt folkeparti tidligere her i tinget har fremsat forslag om en ændring af børnetilskudsloven med det formål at sikre familien så gode økonomiske for- hold, at moderen ikke skulle være nødt til at tage arbejde uden for hjemmet af økonomi- ske grunde. Der skulle ydes et forhøjet al- mindeligt børnetilskud i barnets første leveår, og udbetalingen skulle bl. a. være betinget af, at der ikke til barnets pasning blev benyttet vuggestue eller anden offentligt finansieret institution.

Under henvisning til, at spørgsmålet om ændringer af børnetilskudsordningen netop overvejes i børnekommissionen, til den ind- virkning, en gennemførelse af forslaget kun- ne have på en kvindes frie valg mellem hjemmearbejde og udeerhverv, samt endelig til forslagets økonomiske konsekvenser stille- de den daværende socialminister sig afvisen- de over for forslaget.

[Socialministeren]

Jeg er enig i de synspunkter, der dengang blev givet udtryk for, men jeg vil gerne tilføje nogle ord om problemstillingen vedrørende økonomisk kompensation til hjemmearbejdende ægtefæller, når de selv passer deres børn i stedet for at søge børnene optaget i en daginstitution.

Synspunktet er jo, at det offentlige herved opnår en besparelse ved, at der skal skaffes færre pladser i daginstitutioner. Jeg mener imidlertid, at problemstillingen bygger på en urigtig opfattelse af, hvad plads i en daginstitution indebærer.

Et daginstitutionsoophold er nemlig ikke bare tænkt som en ren og skær pasnings- og opbevaringsforanstaltning for børnene og er heller ikke tænkt som en erstatning for hjemmet med dets opdragende funktion.

Endelig vil jeg om kontanthjælp efter bistandsloven sige, at det er en grundforudsætning for at få udbetalt denne hjælp, at begge ægtefæller i tilstrækkelig grad har udnyttet deres arbejdsmuligheder for at skaffe det fornødne til familiens underhold. Der er således i almindelighed ikke mulighed for at yde hjælp, hvis den normalt udearbejdende for kortere eller længere tid er afskåret fra at påtage sig indtægtsgivende arbejde og den hjemmegående ikke på en eller anden måde godtgør, at vedkommende har udnyttet sine arbejdsmuligheder. Kun i de tilfælde, hvor den hjemmegående ægtefælle i længere tid ikke har haft arbejde uden for hjemmet, navnlig af hensyn til pasning af børn, kan det komme på tale at anse vedkommende for at have udnyttet sine arbejdsmuligheder, således at der kan ydes forbigående hjælp til familien.

Disse bestemmelser om, at begge ægtefæller skal have udnyttet deres arbejdsmuligheder, før der kan ydes kontanthjælp, er en konsekvens af ægtefællers gensidige forsørgelsespligt i forhold til det offentlige, og så længe de hidtidige principper for den private forsørgelsespligt ikke ændres på afgørende måde, er det næppe hensigtsmæssigt at modificere eller ophæve forsørgelsespligten mellem ægtefæller i forhold til det offentlige.

Efter denne gennemgang vil jeg gerne knytte nogle få kommentarer til det syn på kvindernes placering på arbejdsmarkedet, der efter min opfattelse kan ligge til grund for denne forespørgsel.

Vi har siden begyndelsen af 1950'erne set en næsten konstant stigning i kvindernes erhvervsfrekvens, mest markant for de gifte kvinder. Denne tilgang til arbejdsmarkedet har været en væsentlig forudsætning for den produktionsfremgang og velstandsudvikling, vi har oplevet i dette tidsrum. Beskæftigelses-situationen er beklageligvis i disse år af en sådan karakter, at det ikke for øjeblikket er muligt at skaffe arbejde til alle dem, der ønsker en fast tilknytning til arbejdsmarkedet. Det vil være velkendt, at regeringen gennem forskellige foranstaltninger bestræber sig på at løse de problemer, der opstår i forbindelse hermed. Men jeg finder det forkasteligt, hvis vi skal til at søge at løse beskæftigelsesproblemet gennem sådanne ændringer i den sociale lovgivning, at der tilbydes kvinderne en slags bonus for at holde sig væk fra arbejdsmarkedet eller for at forlade det.

Efter min opfattelse bør såvel kontantydelse som serviceydelser efter den sociale lovgivning derimod være udformet på en sådan måde, at de ikke medvirker til at forvride kvindernes frie valg af tilknytning til arbejdsmarkedet.

Nu kan jeg da godt forestille mig, at forespørgerne vil sige, at der naturligvis slet ikke ligger en sådan tankegang til grund for deres forespørgsel, men de kan næppe være uvidende om, at familiepolitiske initiativer af den karakter, som de må formodes at have i tankerne, næppe vil give anledning til, at det bliver mændene, der forlader arbejdsmarkedet. Det vil det eksisterende, traditionelle kønsrollemønster nok endnu en tid sørge for.

Men der indgår naturligvis også andre formål i den nævnte sociale lovgivning end en sikring af grundlaget for kvindernes beskæftigelsesmuligheder. Disse øvrige formål retter sig i første række mod at sikre rimelige opvækstbetingelser for børnene. Som tidligere anført både i denne og i andre sammenhænge i denne samling belyses disse problemstillinger af børnekommissionen. Formålet hermed er at skaffe folketinget og regeringen et forbedret beslutningsgrundlag omkring de ydelser og foranstaltninger, der kan medvirke til at fremme en sund og tryk opvækst for børnene.

Det familiepolitiske udvalg, der er et af de fire underudvalg under børnekommissionen, har specielt til opgave at vurdere børnefamiliernes behov for økonomiske og andre ydel-

[Socialministeren]

ser. Jeg kan oplyse forespørgerne om, at udvalget, bl. a. på baggrund af henvendelser fra grupper af hjemmegående husmødre, er opmærksomt på, at der kan være særlige problemer i børnefamilier, hvor den ene af forældrene er hjemmegående, og at dette vil indgå i udvalgets overvejelser.

Samlet skal jeg tilkendegive, at regeringen ikke for øjeblikket har planer om at tage familiepolitiske initiativer, der kan fremme de intentioner, der ligger bag denne forespørgsel. Regeringen vil imidlertid nøje følge udviklingen og ikke mindst på baggrund af børnekommissionens betænkninger overveje fremtidige aktiviteter.

Inger Stilling Pedersen (KrF):

Først vil jeg gerne takke ministrene for deres indlæg. Jeg skal senere kommentere dem lidt.

Kristeligt folkeparti har altid betragtet familien som samfundets grundvold, og derfor er det efter vores mening af allerstørste betydning, at vi sikrer familien så gode kår som muligt. Samtidig mener vi, at samfundet ikke skal blande sig i familiens indre liv, men være med til at skabe nogle gode rammer omkring familien.

I dag har vi ønsket særligt at se på den hjemmearbejdende ægtefælles betydning for familien og dermed også for samfundet. Vi må straks konstatere, at det arbejde, der udføres i hjemmet, i lang tid har været udsat for nedvurdering, og det er især gået ud over børnene, men jeg vil også gerne fremhæve, at jeg mener, mange kvinder har betalt en høj pris.

At arbejde hjemme regnes ikke for arbejde – nu kom der et par bemærkninger om mændene før, som vi måske kan vende tilbage til; jeg er helt enig i nogle af de anførte betragtninger – men udfører man de samme funktioner uden for hjemmet, så er det arbejde. Vi kan f.eks. nævne børnepasning, pasning af syge og ældre, rengøring, vask og madlavning.

Selv om der i et hjem er nok at gøre med disse ting og det nemt i sig selv kan svare til en arbejdsuges indsats, så vurderes det lig nul. Altså kun ved udearbejde er hjemmets funktioner arbejde. Hermed følger helt naturligt en nedvurdering af den person, som udfører de huslige funktioner hjemme. Det vil i

langt de fleste tilfælde være husmoderen, men det kunne jo også være mændene, og det vil måske ændre sig med tiden.

Husmoderen er uden betydning for produktionen, siger man. Hun snylter på samfundet. Hun går hjemme og bliver dum, og hendes børn bliver ikke stimuleret i institutionerne. En anden ting er så, at det arbejde, man ofte tilbyder kvinder, er børnepasning, rengøring osv., men når man udfører det for andre, kan det altså gouteres.

Hertil kommer den økonomiske nedvurdering, samfundet udsætter hende for. Familien straffes skattemæssigt. Ved udearbejde beskattes hver ægtefælle for sig. Familien får ikke del i de penge, som samfundet bruger til dagpleje og daginstitutioner, medmindre det er muligt trods hjemmearbejde at få plads i en daginstitution.

Som jeg tidligere har nævnt, har den svenske professor i nationaløkonomi Hegeland regnet ud, hvor stor værdi de hjemmearbejdendes indsats har i Sverige, og det blev til 60 mia kr. En tilsvarende undersøgelse i Danmark ville nok bestyrke dette resultat.

Hvad ville det betyde økonomisk for vort samfund, hvis begge forældre i alle hjem krævede udearbejde? Hvor mange nye arbejdspladser skulle der så skaffes? Hvor mange nye daginstitutionspladser skulle der oprettes? Og hvor mange penge ville det koste mere med hensyn til nedslidning på grund af dobbelt arbejdsplads? Hertil kommer så den større pris, som flere børn måtte betale. Hertil vil man sige: ja men det sker jo ikke. Det er selvfølgelig korrekt. Men det kan nok alligevel give et lille billede af, at helt uden økonomisk værdi er den hjemmearbejdendes indsats ikke.

Børnene har i høj grad betalt prisen for begge forældres heldagsarbejde. Jeg vil gerne understrege, at en institution kan aldrig erstatte et hjem og bør heller ikke gøre det; det tror jeg vi er enige om alle sammen. Men det er ikke alene børnene, der betaler prisen for begge forældres heldagsarbejde. Kvinderne må også betale deres del. Det er egentlig mærkeligt, at der ikke er større forståelse for det, for man kan jo i aviserne ofte læse om, hvor hårdt de udearbejdende kvinder har det, hvor mange problemer de har, ikke mindst med helbredet. De kan ikke holde til det, de bliver overanstrengt og kører ned, og så prøver man at finde årsagen, og den er

[Inger Stilling Pedersen]

selvfølgelig på arbejdspladsen, mener man. Det er nok også rigtigt, at det i nogle tilfælde er medvirkende, men skal vi ikke prøve at se nøgternt på det? Så er det ikke så svært at se, at mange kvinder bliver nedslidte, for de må jo arbejde for to. Når dertil kommer, at nattesøvnen måske forstyrres af små børn, er det ikke så mærkeligt, at man kører ned og bliver stresset, og det vil meget let kunne komme til at gå ud over børnene. Jeg er ganske sikker på, at hvis det var mænd, man tilbød det samme: at skulle klare dobbelt arbejde, ville der hurtigt blive lavet om på det.

Vi taler så meget om ligestilling herhjemme, og det betyder i princippet for mange, at man ønsker, at der ikke skal være forskel på kvinders og mænds liv: kvinderne skal være som mændene og leve op til deres normer. Det betyder også, at rollen som husmoder ikke vurderes særlig højt. Mange kvinder, der gerne ville være hjemmearbejdende helt eller delvis, tvinges til udearbejde i et omfang, de ikke ønsker. Samfundet anerkender ikke den hjemmearbejdende; hun eksisterer simpelt hen ikke. Det er den udearbejdende, der tæller. Hvad gør vi for at ændre dette?

Først og fremmest må vi skabe virkelig ligestilling, og det vil sige, at der bliver lige valgmuligheder. Når det gælder arbejdet i hjemmet, må det have en økonomisk værdi, og vælger man at lade den ene ægtefælle arbejde ude og den anden være hjemmearbejdende, må indkomsten kunne deles, som om begge havde tjent pengene. Det er ganske urimeligt, at det ikke kan ske i dag. Det ville ikke alene betyde, at man slap billigt skattemæssigt, men ville også give hende – det er jo ofte hende, men det kunne jo altså også være manden – en fornemmelse af, at hun virkelig tjener penge og kan påberåbe sig det.

Så er der hele spørgsmålet om dagpenge ved sygdom eller fødsel, som ministeren var inde på, og som vi må have gjort noget ved. Jeg mener også, at vi fra samfundets side bør gøre noget for, at det bliver muligt at klare sig med én indtægt. Det betyder f.eks., at man ikke, som vi har en fornemmelse af at man gør nu, når det gælder boligen, kun kan klare den, fordi man regner med to indtægter.

Så er der en anden ting, der er meget væsentlig, og det er, at vi får skabt større mulig-

hed for deltidsarbejde; dette problem er både et arbejdsgiverproblem og et fagforenings-spørgsmål. For mange vil jo gerne bruge deres uddannelse, men er bange for ikke at kunne bruge den, hvis de har været afskåret fra at udnytte den i flere år. Endelig er der jo også behovet for kontakt med andre voksne. Jeg mener, at vi kan slå fast og må konstatere, at det ikke er let at få deltidsarbejde, og at det medfører, at mange mod deres vilje må tage heldagsarbejde.

Kristeligt folkeparti har i folketinget været med til at arbejde for flere deltidsstillinger inden for det offentlige, og vi vil understrege, at deltidsarbejde ikke betyder, at man så skal have understøttelse for resten af arbejdstiden. Man må kunne vælge, hvor mange timer man ønsker at arbejde, og så få betaling for dem. Det betyder selvfølgelig også, at man også, hvis man mister sit deltidsarbejde, må kunne få understøttelse for den tid, man ellers skulle have arbejdet. Men alt det er noget, som jo skal afgøres ved forhandlinger.

Det er navnlig, mens børnene er helt små, at der er størst behov for, at en af forældrene kan være hjemme hele dagen. Der synes at være en stigende forståelse af dette, så man skulle tro, det efterhånden måtte være politisk muligt at få gennemført ting, der muliggør dette, f. eks. har vi jo den længere barselorlov, som jeg tror der kan blive flertal for, og der er mange andre ting. Vi vil gerne understrege, at vi ikke ønsker, der skal være tale om tvang, men om tilbud.

Kristeligt folkeparti har også foreslået, at vi snarest forhøjer børnetilskuddet, og vi mener, det må dække de tre første årgange foreløbig. Det kan f. eks. være 1.000 kr. om måneden. Vi forudsætter stadig, at der ikke anvendes dagpleje- eller institutionsplads. Når det gælder børnehaverbørnene, mener vi derimod, det er væsentligt, at vi får sikret nogle halvdagsbørnehaver; dette sammen med deltidsarbejde kan være en god kombination for begge parter. Vi tror også, det er nødvendigt, at vi får set på institutionerne, og at pengene i højere grad kommer til at følge børnene, sådan at forældrene får reelle valgmuligheder.

Nu sagde ministeren noget om, at institutionerne i dag ikke bare var der, for at børnene kunne blive passet. Nej, men de fungerer jo sådan: man kan bare tænke på den dis-

[Inger Stilling Pedersen]

kussion, vi har haft om arbejdsløse, om de kunne få deres børn deri eller ej. Jeg er enig; jeg mener, at når det gælder de tre første år-gange, medens børnene er helt små, må dag-pleje være det foretrukne. Senere kan institutioner være et godt tilbud, som kan medvirke til at styrke børnene – det er jeg helt enig i – men så bør det jo også være sådan, at der ikke bare er tale om en pasningsmulighed. Derfor mener vi også, at der må sikres forældrene større indflydelse på offentlige institutioner, så de selv kan udfylde rammerne i nogle børnehaver. Her kunne man f. eks. tænke sig, at kommunen stillede lokale til rådighed til en børnehave, hvorefter en forældre-kreds selv kunne ansætte det fornødne antal pædagoger. Der kunne også gives tilbud om åbne børnehaver, hvor f. eks. hjemmearbejdende kunne være sammen med deres børn og måske også have lov til at lade dem være der nogle timer, mens de skulle ud at foretage sig nødvendige ting, det måske ellers kunne være svært at få gjort. Jeg tænker også på, at der kunne være handicappede børn, der kunne have glæde af at komme sammen med andre børn.

I det hele taget er det nødvendigt, at vi virkelig ser med nye øjne på dette her. Derfor vil kristeligt folkeparti også arbejde for, at det bliver muligt at oprette familiecentre – vi forestiller os, det skulle være i alle byer – hvor der var mulighed for at foretage sig ting sammen, og hvis funktion blev bestemt af beboerne i det pågældende område. Jeg skal ikke definere det nøjere i denne debat, men bare lige luften tanken.

Der er også en anden ting, jeg gerne vil komme ind på, og det er de enlige forældre. Jeg mener, at vi må arbejde henimod, at de får samme muligheder for at være sammen med deres børn, som vi ønsker at give familier med to forældre. Der er en tendens til at mene, at når man er enlig forsørger, må man nødvendigvis ud at arbejde hele dagen, og så skal ens barn altså være i institution hele dagen. Jeg tror, vi vil vinde meget ved at se med nye øjne på det, for en enlig moder eller fader har jo lige så stort behov for at være sammen med sit barn som andre forældre. Man kan måske sige, at den enlige har et større behov for at komme ud, men dette problem må deltidsarbejde kunne medvirke til at løse.

I begrundelsen for forespørgslen har jeg også været inde på, hvad det betød for børnene, at der var en voksen derhjemme. Vi har også ønsket, at der senere i børneåret skal være en debat om børnene selv og deres udvikling, og dér vil vi kunne komme ind på mange flere ting, end vi kan i dag, men jeg ved det fra de henvendelser, jeg har fået, og de ting, jeg har læst, uden at jeg vil komme med tal her, at det betyder umådelig meget for børnene, at der er en voksen hjemme. Jeg lagde mærke til i starten af børneåret, hvor vi i TV-Avisen så et par børn give udtryk for deres forventninger til børneåret, at det også dér kom frem, at det ville være godt at have en derhjemme. Det betyder meget for børnene at have en at snakke med, når de kommer fra skole, og det betyder meget for forældrene at have mulighed for at påvirke deres børn. Jeg tror også, det har en forebyggende værdi, at forældre og børn får lov til at være sammen og ved noget om, hvad de hver især foretager sig; jeg tænker her på, at børnene får mulighed for at deltage i det daglige arbejde derhjemme, være med til indkøb, planlægning og meget andet, som nogle ønsker skal over i institutionerne, men som jeg nu mener skal ske i hjemmene.

Jeg vil slutte dette med at sige, at jeg tror, det er nødvendigt, at vi arbejder for, at forældre og børn får lov til at være mere sammen. Hvis vi ikke gør det, kan det nemt komme dertil, at det er samfundet, der overtager styringen og påvirkningen af børnene. Kristeligt folkeparti vil igen understrege, at vi mener, det er forældrenes ret og pligt at opdrage og påvirke børnene, og at de derfor må have tid til at være sammen med dem, og jeg tror, samfundet på længere sigt sparer mange penge ved at investere her.

Tastesen (S):

Ved at læse ordlyden af denne forespørgsel rejst af kristeligt folkeparti konstaterer jeg det positive, at man bruger udtrykket »den hjemmearbejdende ægtefælle«. Heri ligger forhåbentlig en erkendelse af, at arbejdet i hjemmet er et anliggende, der lige så vel vedrører den mandlige part som den kvindelige part. Alligevel synes det at være forespørgerens hensigt at forvride det grundlag, der afgør, om en ægtefælle vælger en placering på arbejdsmarkedet eller vælger at være hjem-

[Tastesen]

mearbejdende, og jeg vil her gerne citere fru Inger Stilling Pedersen fra en artikel i Aktuelt tirsdag den 9. januar:

»Hvilken værdi har egentlig det arbejde, der gøres i hjemmet af en hjemmearbejdende ægtefælle, som oftest kvinden?«

Med udtrykket »som oftest kvinden« rammes der her noget centralt. Det vil næsten altid være kvinden, der henvises til den rolle at passe hjemmet og børnene.

Vi mener i socialdemokratiet, at vi skal tilstræbe et samfund, hvor der er lige muligheder i uddannelsen og i beskæftigelsen, men vi mener også, at vi skal tilstræbe et samfund, hvor børnene vokser op under trygge vilkår. Efter en nationaløkonomisk værdimåling har forudsætningen for den velstandsudvikling, der er sket i det danske samfund i de sidste tiår, haft som forudsætning, at kvinderne i stigende grad har fået deres plads på arbejdsmarkedet. Uden kvindernes placering i produktionserhvervene og i serviceerhvervene ville dette samfund have været fattigere, og vore økonomiske problemer ville have været større.

Hvis forespørgerne herefter skulle komme til den antagelse, at familielivet ville have været bedre, har jeg på baggrund af samfundsudviklingen mine stærke tvivl. Jeg har også mine tvivl i forhold til den svenske professor, som blev citeret heroppefra, og som påstår, at der ligger en meget stor nationaløkonomisk værdi i den indsats, der gøres i hjemmene. Man må trods alt tænke på, at den samlede værdi i vores samfund opstår af det produktionsresultat, der skabes ude i erhvervene. Endelig må man sige – og det synes jeg man ligesom har glemt – at også i de tilfælde, hvor begge ægtefæller henter indtægter hjem ude fra arbejdsmarkedet, har de opgaven fælles i hjemmet, og der ligger også en ganske klar nationaløkonomisk værdi i den indsats, som de udearbejdende ægtefæller udfører, når de kommer hjem i hjemmet; forskellen bliver nok ikke så forfærdelig stor, når det kommer til stykket.

En fastlåsning af det traditionelle familiemønster ville bremse den udvikling, vi igennem vort uddannelsessystem vil fremme, nemlig større lighed mellem kvinder og mænd. Man har muligvis den opfattelse, at en mindre økonomisk vækst vil være alment samfundsgavnlig. En sådan opfattelse rimer dog dårligt med den såkaldte Q-plan, der vil

afskaffe betalingsbalanceunderskuddet over en forholdsvis kort årrække.

Vi vil i socialdemokratiet altid anlægge en alment samfundsgavnlig vurdering, når vi skal tage stilling til de sociale loves udformning. Vi har også den opfattelse, at der kan være brug for reformer på en række områder til gavn for familier med børn. Socialministeren har allerede bebudet, at der i næste folketingssamling vil komme et forslag om udvidelse af barselorloven. Dette er tiltrængt. De 14 uger, der dækker en samlet tid før og efter fødsel, er ikke tilstrækkelige.

På baggrund af arbejdet i børnekommissionen vil vi få et materiale, der kan danne grundlag for, om der skal ske ændringer i lovgivningen vedrørende børnetilskuddene, og ligeledes, om der skal ske ændringer i bistandsloven i forhold til den offentlige støtte, der ydes til daginstitutioner.

Vi ønsker, at børn skal vokse op i et trygt miljø. Dette forudsætter, at forældrene har tilstrækkelig tid til at tage sig af deres børn – jeg understreger: forældrene – og heri vil jeg give fru Inger Stilling Pedersen ret. Men det samfund – og så bliver vi måske knap så enige – børnene vokser op i, består af andre end børnenes snævre familie. Derfor må der være en tilstrækkelig dækning af børnehaver og andre socialpædagogiske muligheder, så børnene stimuleres i deres opvækst og udvikler sig til at blive harmoniske borgere i det samfund, vi skal leve i.

Socialdemokratiet ønsker ikke at oprette daginstitutioner udelukkende med det formål at skabe pasningssteder, mens forældrene følger deres uddannelse eller er på arbejde. Vi har den opfattelse, at alle børn, også børn af forældre, hvor den ene part er hjemmearbejdende, skal have mulighed for at møde andre børn og andre voksne. Som samfundsudviklingen har formet sig teknologisk, er hjemmet for snævert et sted til alene at stimulere barnets udvikling.

Ud fra et lighedssynspunkt kan vi heller ikke i 1980ernes samfund, som er forestående, sige enten-eller til kvinderne: enten vælges i mange år den hjemmearbejdende husmoders rolle, eller også ser vi bort fra ægteskabet eller det faste samlivsforhold. Jeg gad vide, om det f. eks. var lykkedes for fru Inge Krogh at få sin lægeuddannelse eller for fru Inger Stilling Pedersen at få sin læreruddannelse, hvis de pågældende var blevet henvist

[Tastesen]

til den rolle, som kristeligt folkeparti primært synes at ville give kvinderne, nemlig at være hjemmearbejdende husmødre i størst muligt omfang.

Det drejer sig altså ikke om et enten-eller, men om et både-og, både for mænd og kvinder, og selv om et kulturmønster kun langsomt forandrer sig med hensyn til opgaverne i hjemmet, synes jeg, at vi ved at iagttage den unge generation, de unge ægteskaber, de unge parforhold, kan konstatere en udvikling i retning af, at man virkelig er fælles om opgaverne i hjemmet. Derfor synes jeg, at det må være rimeligt, at man siger: det er værdifuldt, at man tilbringer tid sammen med børnene, det er værdifuldt, at alle familiens medlemmer bruges i hjemmet, men det må være en fælles opgave, ikke en speciel opgave, som man ligesom giver den ene part i et ægteskab.

Hvis vi siger til den unge kvinde, der føder et barn: nu må du afbryde din uddannelse eller afbryde din beskæftigelse for en længere årrække, mister vedkommende forbindelsen til den erfaringsverden, der er nødvendig, hvis man senere har til hensigt at komme ud på arbejdsmarkedet. Sagt med andre ord: muligheden for i økonomisk henseende at blive et frit menneske aftager betydeligt. Den kvinde, der f. eks. efter et flerårigt ægteskab kommer til at stå alene uden en god uddannelse og uden mulighed for kontakt med arbejdsmarkedet, er ilde stedt.

Vi vil ikke gennem lovgivningen være med til at skabe forvriddinger, som øger uligheden i samfundet, men vi vil derimod gerne være med til at styrke familiens samlede tryghed i forhold til det samfund, vi lever i, og det er ud fra disse forudsætninger, socialdemokratiets politik vil styre ind i 1980'ernes samfund.

Knud Lind (FP):

Når man læser forespørgslens ordlyd, bliver man klar over, at vi her i folketinget er inde i en meget mager periode, hvor vi nu har bevæget os over i de helt teoretiske og hypotetiske spørgsmål. Selve den snørklede ordlyd gør en besvarelse vanskelig. Jeg vil dog alligevel forsøge at gøre rede for mit partis stilling angående de meget hypotetiske spørgsmål.

Det er fremskridtspartiets mening, at det traditionelle familiemønster med manden som forsørger er vanskeligt at ændre ad lovgivningens vej, idet det i høj grad er et spørgsmål om livsstil, men det er også et spørgsmål om statsøkonomi, og hvor meget man ønsker at give ud. Man kan vel nok sige, at det traditionelle familiemønster med manden som forsørger og kvinden som den, der forsørges, bremser en reel ligestilling, men det kræver en mentalitetsændring både hos mænd og kvinder at få accepteret, at alle job i hjemmet og på arbejdspladsen skal sættes efter evner og ikke efter køn. Reel ligestilling for mænd og kvinder kan ikke gennemføres alene af arbejdsmarkedets parter eller ved lovgivning eller ved forespørgsel eller debat. Hver enkelt familie må selv drøfte sit familiemønster.

Fremskridtspartiet vurderer den hjemmearbejdende ægtefælles indsats lige så højt som den udearbejdendes, med særligt henblik på opdragelsen af børnene, der bliver præget som personer af de voksne, de omgås i familien, i modsætning til den pædagogiske masseopdragelse, hvor børnene bliver pædagogisk ensrettede uden den personlige forældrekærlighed.

Det er min mening, at barnet har bedst af at blive hos moderen indtil sit fjerde år. De stigende skatter og højere leveomkostninger har imidlertid gjort det nødvendigt i mange familier at have to husstandsindkomster. Mange kvinder bliver af økonomiske årsager tvunget ud på arbejdsmarkedet, selv om de hellere ville blive hjemme hos deres mindre børn. Man kan dårligt komme uden om, at det er lidet misundelsesværdigt at være nødt til at rive børnene ud af sengen meget tidligt om morgenen, både vinter og sommer, for derefter at jage af sted til vuggestue og børnehave. Efter fyraften går turen den anden vej, og hele familien samles så ved aftensmadsen, dødtæppet og ude af stand til at give hinanden noget som helst.

Når man ser på børnenes tarv, ville det være langt det bedste, at forældrene får indrettet sig således, at samtlige familiemedlemmer trives. Det er ikke lykken for børnene, at moderen går hjemme, hvis hun ikke trives ved det, men på den anden side vil nok langt de fleste kvinder selv ønske at være hjemme, mens børnene er små. Det er uhyre opslidende at have et dobbeltjob, og selv om ægte-

[Knud Lind]

manden er flink til at hjælpe, vil det alligevel sædvanligvis være kvinden, der laver langt det meste arbejde i hjemmet.

Denne opfattelse bakkes op af en undersøgelse, Jyllands-Posten har foretaget, og hvis resultat man kunne se i avisen den 5. november 1978. Undersøgelsen viser ganske tydeligt, at alt er ved det gamle i de små hjem: kvinderne laver mad og gør rent, og mændene slår søm i og ordner haven. Dog er der lidt håb for kvinderne, idet unge mænd er lidt mere rede til at dele de sure pligter med deres koner, end det tidligere var tilfældet. Men selv i hjem, hvor begge har heltidsudarbejde, er der skævhed i den hjemlige byrdefordeling. Således er det i dag sådan, at stadig væk 88 pct. af kvinderne foretager madlavningen.

Ligestillingsproblematikken må ikke være politisk; ligeret skabes ikke med resolutioner, eller med forespørgselsdebatter for den sags skyld. Rødstrømper må gøre sig klart, at man ikke med vold og bombastiske udtalelser kan skabe ligeret for kønnene. Tværtimod opnår man på den måde blot, at hele kvindesagen og for den sags skyld kernefamilien bliver latterliggjort. De kvinder, hvis sag man kæmper for, vil ofte være kvinder, der har gået hjemme og passet mand og børn i 10, 15, 20 år. En sådan kvinde forstår ikke rødstrømpernes voldsomhed, og hun forstår heller ikke de voldsomme debatter, der føres. Det allerværste er, at hendes mand, som jo var den, der skulle påvirkes, synes, at det er komplet tåbeligt.

Hele udviklingen går jo i den retning, at de kvinder, der har fået en uddannelse, og som økonomisk kan klare sig selv, nok skal gøre alt, hvad de kan, for at få ligestilling gennemført så vidt muligt, men alle de andre – og dem er der stadig flest af – har ikke mulighed for at leve op til en total ligestilling. Den kræver nemlig først og fremmest en økonomisk baggrund for at træffe et frit valg, og den baggrund har de ikke. Det er bedre at fremme en harmonisk udvikling end at presse noget ned over hovedet på folk med debatter, som de ikke forstår og ikke kan leve op til.

Fremskridtspartiet mener, at en bedre udvikling i hjemmet afhænger af familiens stilling til byrdefordelingen og arbejdet i hjemmet. Vi mener dog ikke, at en form for hu-

struløn er sagen på nuværende tidspunkt; det har landet ikke råd til økonomisk.

Der dukker en mærkværdig problematik op ved denne debat: i de gode tider blev kvinderne trukket ud på arbejdsmarkedet, og familien satte sig i gæld ved køb af vaskemaskine, opvaskemaskine osv. og fik udgifter til pasning af børn i børnehave og vuggestue. Nu har vi nået de dårlige tider, og så er det god latin, at kvinden går derhjemme, eller ægtefællen, som man skriver her, hvis der skal være ligeret, og dette overlades til familien selv.

Til slut vil jeg sige, at medens kristeligt folkeparti, når de taler om ægtefælle, formentlig mener ægteviet, er det for fremskridtspartiet ganske underordnet, om et par er ægteviet eller ej.

Bertel Haarder (V):

De sociale udgifters andel af nationalproduktet er blevet fordoblet på lidt over 10 år, og alligevel tror jeg, der er mange, der har på fornemmelsen, at de sociale tilstande i Danmark måske ikke er blevet helt tilsvarende forbedret. Der er ingen tvivl om, at dette forhold hænger sammen med svækkelsen af familien, det hænger sammen med, at det selv bærende sociale netværk, som familien tidligere har udgjort, er blevet svækket, så det ikke kan bære så meget mere, og de større offentlige byrder er altså til dels blevet opvejlet af, at familien bærer så meget mindre.

Symptomer på det ser vi i den tiltagende debat om, hvad forældre dog skal gøre, når børn bliver syge, i debatten om plejeorlov – som nogle partier nu vil føre herind i salen med meget kort varsel – i debatten om barselorlov, det tiltagende behov for tilskud til småbørnsfamilier – det hele afspejler dette, at familien er blevet mere skrøbelig og derfor har brug for hjælp, lige så snart der opstår noget usædvanligt.

Det siger noget om, at de hjemmegående ægtefælles indsats i hjemmet i allerhøjeste grad også har noget med offentlig udgiftspolitik at gøre. For så vidt er denne forespørgsel altså berettiget, selv om den er noget vag, og selv om det er vanskeligt for os ordførere at vide, hvad vi egentlig skal tage stilling til eller snakke om.

[Bertel Haarder]

Man skal ikke lægge kvinderne det til last, at familien er blevet svækket, man kan lige så godt sige, at det skyldes, mændene ikke i tilsvarende omfang er kommet hjem, så principielt bør man absolut ikke rette anklagerne vedrørende den svækkede familie mod kvinderne. Problemet er bare, at det er kvinderne, der ammer børnene, og at man derfor næppe undgår, når man taler om disse ting, at komme ind på kvindepolitik, komme ind på kønsroller.

Dér vil jeg gerne komme med en enkelt principiel bemærkning: jeg vil gerne sige, at venstre går absolut helhjertet ind i kampen for ligestilling, men at vi er noget betænkelige, når det gælder spørgsmålet om at lade det offentlige skolevæsen gå ind i en kamp for et ganske bestemt kønsrollemønster, et ganske bestemt familiemønster; der er altså meget stor forskel på ligestillingspolitik og kønsrollepolitik. Vores indstilling er den, at det offentlige skal behandle de forskellige familiemønstre lige godt og også bruge nogenlunde det samme beløb til at støtte de forskellige familiemønstre.

Derfor er der principielt en skævhed i den politik, der føres, hvor der gives endog meget store beløb til familier, der sender børnene på institution eller i kommunal dagpleje, hvorimod familier, som altså vælger en mere traditionel løsning, hvor én af forældrene eller begge på skift er hjemme – det vil ofte være moderen – ikke bliver behandlet nær så godt af det offentlige som den familie, hvor begge arbejder etc.

Man kan ganske vist sige, at de udearbejdende til gengæld betaler større skatter til de offentlige kasser, og at der derved etableres noget nær balance. Man kan ganske vist også sige om alle mulige andre grupper, at de kan begynde at trække deres skattebetalinger fra, og så kunne man ellers komme i gang med mange foranstaltninger, men vel, lad os acceptere synspunktet. Men selv om man nu går ind på det og siger, at der i dag er en vis balance mellem de to familietyper, når man tager hensyn til skattebetalingen, kan man i hvert fald sige, at hvis man overhovedet lytter til børnekommissionens forslag, som jo er sivet ud ad forskellige kanaler, bliver der en virkelig kraftig skævhed. Børnekommissionen tænker alene på de udearbejdende. Det gælder, når man gerne vil have billigere og bedre institutioner, det gælder, når man helt

ensidigt vil give bedre vilkår for folk, der har udearbejde, i form af bedre barselvilkår; når man samtidig ikke har så meget som en øre i posen til dem, som vælger at blive hjemme nogle år, medens børnene er små. Hvis man lytter til børnekommissionen, får vi i hvert fald en meget kraftig skævhed.

Derfor vil jeg gerne benytte denne lejlighed, hvor vi i øvrigt ikke rigtig ved, hvad vi skal snakke om, til at gøre opmærksom på, at børnekommissionen er inde på et skævt spor. Jeg tror, at den, hvis den vil have noget ud af sine bestræbelser, virkelig bør overveje også de udmærkede tanker, som utvivlsomt ligger bag denne forespørgsel fremsat af kristeligt folkeparti.

Karen Thurøe Hansen (KF):

Jeg kan i det store og hele tilslutte mig den foregående talers udlægning af, hvad vi egentlig skal tale om i dag under denne forespørgsel. Men selv om den er stillet til to ministre, er det vel alligevel meningen, at alle partier skal tilkendegive deres uforgribelige mening om den.

Jeg er ikke i tvivl om, at forespørgslen, selv om vi kender kristeligt folkepartis indstilling til familiepolitikken, til dels er affødt af professor Hegelands artikel for nylig i Berlingeren om, at de svenske hjemmearbejdende ægtefæller var guld værd, omregnet i kroner ca. 60 mia skr. Det er trods alt et væsentligt beløb. Berlingske Tidende fulgte kort efter op bistået af eksperter med en artikel om, at så højt vurderede man ikke de danske hjemmearbejdende ægtefæller, dem vurderede man til ca. 20 mia kr. Men man kan naturligvis ikke opgøre det rigtigt, fordi arbejdet i hjemmet ikke kan gøres op statistisk, som udearbejde kan.

Vi har ca. 445.000 hjemmearbejdende ægtefæller. Alle disse ægtefæller gør en stor indsats, men det arbejde, der udføres, påskønnes ikke altid, og hvis man ser på vores lovgivning, må man også erkende, at samfundsmønsteret efterhånden er indrettet efter, at næsten alle er udearbejdende, både mandlige og kvindelige ægtefæller, ligesom man i nogen grad nedvurderer, selv om debatten er fladet ud, de hjemmearbejdende ægtefællers arbejde.

Men naturligvis skal der ikke herske tvivl om værdien af denne alment samfundsgavn-

[Karen Thuroe Hansen]

lige indsats, og det er beklageligt, at der i den grad forskelsbehandles ikke mindst på det skattemæssige område. Man kunne f. eks. tænke sig, at man ophævede progressionen, så det ikke er en fordel, at to personer er med til at slæbe en indtægt hjem.

Det konservative folkeparti har en familierpolitik, der baserer sig på kernefamilien, og ved kernefamilien forstår vi også, at man har mulighed for at vælge mellem hjemme- og udearbejde, dog således, at vi gerne ser, at den ene af ægtefællerne i det første år er hjemme at passe børnene. Det konservative folkeparti ønsker frihed til at vælge livsform, men udviklingen har beklageligvis medført, at specielt en hjemmearbejdende ægtefælles indsats i samfundet ikke regnes for særlig meget. Jeg så forleden dag en oversigt over sammensætningen af folketingets medlemmer. Der figurere 2 husmødre. Jeg er selv den ene af dem. Jeg er hjemmearbejdende husmoder på 38. år, og jeg er egentlig stolt af den titel. Jeg havde ganske vist en uddannelse, før jeg blev hjemmearbejdende husmoder, men jeg har aldrig nogen sinde følt, at man burde undervurdere det arbejde, som jeg har udført i mit hjem til gavn for mand og børn.

Men både 1960'erne og 1970'erne vendte op og ned på mange ting, på hele vort tidligere samfundsmønster. Mangelen på arbejdskraft fik mange kvinder til at gå ud på arbejdsmarkedet, og velstanden steg og steg, som socialministeren også fremhævede i sit indlæg.

Når man taler om den hjemmearbejdende ægtefælle, som gør en stor indsats, må man sige, at efter at mange ægtefæller er gået ud på arbejdsmarkedet, er det sådan set det samme arbejde, de udfører ude på arbejdsmarkedet, på fabrikker og også i institutioner. Efter at fabrikkerne er begyndt at gøre det nemmere at være husmoder med færdiglavede produkter osv., er det faktisk det samme arbejde, der udføres ude på arbejdsmarkedet, kun tæller det nu i statistikken, hvad den hjemmegående ægtefælle ikke gør. Det tæller med i statistikken som produktion, og derfor figurerer det inden for arbejdsmarkedets rammer.

Vi kan ikke skrue udviklingen tilbage, og vi kan heller ikke sende kvinderne tilbage til kødgrøderne, som der stod i en artikel af Zachau-Christensen. Det ville absolut heller ikke være ønskværdigt. Vi bliver nødt til at

følge med tiden og se på problemerne, som de er for de enkelte.

Når der er tale om de udearbejdende ægtefæller, sætter vi også pris på fra det konservative folkepartis side, at der er muligheder for at få børnene passet, såfremt det måtte være nødvendigt. Men jeg vil gerne have lov til at fremhæve, at det også er meget væsentligt for os, at den hjemmegående ægtefælle får mulighed for at passe børnene i de første år. Jeg vil dog ikke mene, som der også blev talt om, at man skal have en bonusordning, fordi man vælger at være hjemmearbejdende ægtefælle.

Det er beklageligt, at mange kvinder, specielt kvinder mellem 25 og 40 år, vælger efter endt barselorlov at fortsætte deres arbejde på arbejdsmarkedet i stedet for at blive hjemmegående husmoder, eller man kan sige hjemmegående ægtefælle. Det kan selvfølgelig kun være kvinderne, der føder børnene, men i masser af tilfælde ser vi, at det er mændene, der går hjemme og er hjemmegående ægtefæller.

Det konservative folkeparti har i sit familieprogram en passus, der siger, at det er gavnligt for børnene at opholde sig i institution. Vi har dog indført et trindeligt modul, således at der er mulighed for, at børnene kom f. eks. 3 timer i institution om dagen, uanset om forældrene var hjemmegående eller ej, netop, som det også er fremhævet af tidligere ordførere her i debatten, for at få mulighed for at lære at omgås andre mennesker i samfundet. Men vi synes også, at hvor der er mulighed for det, skal de være pligtige til at betale det, et sådant ophold i institution koster.

Tilbage står dog stadig væk, at børnene er forældrenes ansvar. Det er forældrenes ansvar at opdrage dem, og det tilslutter vi os fuldt og helt.

Hvad kristeligt folkeparti egentlig vil med denne forespørgsel, er jeg ikke klar over. Hvis kristeligt folkeparti har ment, at den skulle konkludere i, at der skulle vedtages et eller andet system med hensyn til at betale, såfremt man valgte det ene eller det andet, kan vi ikke tilslutte os det. Vi er stadig væk tilhængere af, at man har en personlig frihed til at vælge også på dette område.

Birgith Mogensen (CD):

[Birgith Mogensen]

CD har fra partiets start fremhævet, at den hjemmegående husmoders eller husfaders værdi for samfundet økonomisk er beregnet alt for lavt. Vi har samtidig ment, at problemet også har en meget vigtig psykologisk betydning for hele familielivet. Vi er sikre på, at børn senere som voksne vil klare deres livsproblemer nemmere, hvis en af forældrene kan tage sig af børn og hjem mindst den halve dag. Ingen er vel i tvivl om, at forældrenes opdragelse og dermed indflydelse generelt set udvikler børn til positive medmennesker.

På nuværende tidspunkt har vi ca. 450.000 hjemmegående husmødre. Økonomer har beregnet deres samfundsværdi til ca. 20 mia kr. om året, dvs. ca. 43.000 kr. pr. hjemmegående eller, sagt på en anden måde, i alt ca. 6 pct. af det danske nationalprodukt.

Kritiske røster siger ironisk, at det er en høj pris for at producere bedre samfundsborgere. Det mener CD ikke, tværtimod. Vi mener, det er en særdeles lønsom investering. Desuden må vi regne med, at den hjemmegåendes job meget tit også dækker pasning af syge og/eller ældre familiemedlemmer, syning og reparation af tøj, en slags genbrug, madlavning, rengøring osv. osv. Ligeledes har de fleste af os erfaring for, at den part af tosommenheden, der skal klare et heldagsjob, er bedre tilpas og producerer mere, hvis han eller hun ved, at hjemmefronten er i gode hænder.

Hjemmegående husmødres dagpengeforsikring er for dårlig og for dyr. Den kan ikke betale for hjemmehjælp. CD synes, at en hjemmegående bør have en eller anden form for godtgørelse, eventuelt en forhøjelse af børnetilskud. Det siger sig selv, at debatten i dag ikke drejer sig om et spørgsmål af partipolitisk art. I CDs gruppe som formentlig i alle partigrupper hersker der en mængde varierede synspunkter. Mit indlæg her afspejler kun en del af disse synspunkter.

Tove Jørgensen (DKP):

Der er flere ordførere, der har omtalt kvinder, der vælger at blive hjemme, mens børnene er små, men mon der er nogen, der har fortalt de kvinder, der, som hr. Bertel Haarder siger, vælger at blive hjemme, mens børnene er små, at de efter al sandsynlighed aldrig vil kunne vende tilbage til arbejdsmar-

kedet, og at de vil komme til at tilbringe en stor del af deres liv i relativ ørkesløshed eller med privat sysselsættelse fortrinsvis med den terapeutiske funktion at undgå kedsomhed eller depression, at det er de livsvilkår, man vil tilbyde store dele af befolkningen?

Det spørgsmål, som kristeligt folkeparti har rejst her i dag, er revet ud af en større sammenhæng. Det burde have lydt: hvorledes skal vi tilrettelægge sammenhængen mellem samfundets sociale og produktive liv?

Det er kendetegnende for både perspektivplaner og planlægning af de offentlige investeringer, at man totalt har afstået fra at gribe ind over for den produktive sektor, der fortrinsvis ejes af private, at man har afstået fra enhver form for planlægning af hele dette væsentlige område. Man undlader at tage den nødvendige diskussion op om, hvordan vi skal tilrettelægge samfundets produktion, således at den danner grundlag for de bedst mulige levevilkår for de flest mulige mennesker, hvorledes vi skal indrette samfundets sociale liv, således at den restitution og fornyelse, der finder sted i den sociale sektor – og her tænker jeg både på familien og på de institutioner osv., hvor børn og andre færdes – bedst muligt står i balance med og fremmer den produktion, der betinger hele vores leve-niveau.

En sådan diskussion kan ikke tages under kapitalistiske produktionsformer, for den betinger, at man er parat til at tage konsekvensen af, at samfundet har udviklet sig til en helhed, hvor alle er afhængige af alle.

Vi lever ikke længere i et samfund, hvor familien er den væsentligste sociale og økonomiske enhed. Vi lever i et samfund, hvor familien er reduceret til en kernefamilie, til et atom bestående af en eller to voksne produktive plus et eller flere børn, samt med store befolkningsgrupper uden familierelationer på nogen som helst vis, f. eks. mange enlige, ældre og ugifte.

Gennemsnitligt fødes der 1,7 børn pr. kvinde. Det spørgsmål, som kristeligt folkeparti rejser, er ikke kun spørgsmålet om værdien af den hjemmearbejdende ægtefælles indsats. Det er spørgsmålet om, hvorledes vi skal sikre den næste generation. Hvem skal opdrage den, hvem skal betale for dens opvækst, og hvor mange ressourcer kan og vil vi afsætte til denne opgave? Her må vi fra DKPs side slå fast, at børnenes opvækst ikke

[Tove Jørgensen]

kun er familiens private problem. Familien skal have hjælp af samfundet for at kunne klare denne opgave, men ikke nødvendigvis på den måde, som kristeligt folkeparti forestiller sig, ved at samfundet yder bidrag til den enkelte voksne i hjemmet.

I fortidens samfund – og det gælder stadig i visse u-lande – var antallet af børn afgørende med hensyn til forældrenes sikkerhed for, at de blev forsørgt i deres alderdom. Således er det ikke mere. Samfundet har overtaget forpligtelsen over for de ældre og syge. At det så ikke varetager den, som vi kunne ønske det fra DKPs side, er en anden sag. Men det er en kendsgerning, at også barnløse er sikre på en alderdomsforsørgelse på samme niveau som folk, der har børn. Det ville de ikke være, hvis disse børn ikke havde eksisteret og kunnet producere, med andre ord tage over efter den forrige generation. Over skatterne bidrager vi alle sammen til alle ældre og alle syge. Men har vi taget konsekvensen af dette forhold i den anden ende? Har vi forpligtet den for tiden produktive generation, dvs. fremtidens ældre, til at bidrage til den nye generations opvækst og uddannelse?

Det har vi kun i et vist omfang, og her hører kristeligt folkeparti til de partier, der hævder, at dette hører til familiens private sag; det har vi også hørt fru Inger Stilling Pedersen sige her i dag. Det, kristeligt folkeparti i virkeligheden vil gøre sig til talsmand for, er, at samfundet skal betale til de enkelte voksne, så de kan gå hjemme og påtage sig de sociale opgaver og den pleje af og omsorg for ældre og syge, som samfundet ikke i tilstrækkeligt omfang har formået at leve op til. Men hvor lang tid af et menneskes liv skal der være tale om? Skal det være under hele et barns opvækst, eller skal det være, mens barnet er ganske lille? Og hvad med de enlige forældre? Hvorledes bevarer de kontakten med omverdenen, og hvorledes sikrer vi, at den eller de voksne, der påtager sig opgaven, kan vende tilbage til arbejdsmarkedet? Hvor megen tid skal vi beregne til pleje og omsorg? Det er jo ikke alle familier, der har en syg eller en gammel, der skal passes.

Nu har kristeligt folkeparti selv bragt nationaløkonomien ind i billedet. Hvis vi skal se nationaløkonomisk på det, er det nødvendigt at vurdere som følger: hvis der fødes 1,7 børn pr. kvinde, må det betyde knap 1 barn

pr. voksen. Der er jo nogenlunde lige mange mænd og kvinder i vores samfund. Hvis vi pr. barn skulle betale en voksen 3 år af vedkommendes livsløb for at gå hjemme, virker det ikke urimeligt. Men der er dog ingen, der siger, at de skal tages i sammenhæng. Hvis vi regner barselhvile, fravær som følge af barnets sygdom osv. med, er 3 år sikkert et rimeligt udgangspunkt for en økonomisk vurdering. Men hvis vi ikke kan skaffe den voksne arbejde i den øvrige tid, eller hvis man forudsætter, at den enkelte skal gå konstant hjemme, så bliver det en samfundsmæssig udgift af dimensioner, uden at vi kvalitativt får en tilsvarende forbedring.

Vi er enige i, at den indsats, der ydes ulønnet, fortrinsvis af kvinderne, har en samfundøkonomisk værdi, som vi ikke regner med i bruttonationalproduktet, fordi det netop ikke er lønarbejde og altså ikke kan prisfastsættes. Men mon ikke den svenske professor Hegelands vurderinger er beregnet på et galt grundlag? Mon de er beregnet over livstid pr. kvinde? For det er jo sådan, at kvinderne, eller mændene for den sags skyld, ikke har børn hele tiden, og der er heller ikke ældre og syge, der skal passes i hele livstiden.

Hvis vi prisfastsatte privatarbejde, kunne det i øvrigt medføre, at værdien af dette arbejde blev gjort skattepligtig, således at de ægtefæller, hvoraf den ene går hjemme, faktisk blev sat i skat af den arbejdsværdi, de faktisk råder over. Men det kan enhver vist indse er urealistisk og uholdbart. Modsat er det da lige så urimeligt at beskatte mennesker, der både arbejder i produktionen og samtidig klarer opgaverne i hjemmet, for at betale til dem, der kun arbejder i hjemmet, og som således alt andet lige yder en mindre indsats.

Der er altså ikke tale om en nedvurdering af den hjemmearbejdendes indsats, men der er tale om at vurdere den i forhold til dem, der arbejder både ude og hjemme. Hvis vi ser sådan på det, tror jeg, det er klart, at samfundet har størst økonomisk fordel af, at alle produktive voksne deltager i samfundets fællesopgaver, enten i den direkte produktion, i distributionen og planlægningen eller som lønnet arbejdskraft i den sociale, undervisningsmæssige eller sundhedsmæssige sektor. Derved opnås den bedst mulige udnyttel-

[Tove Jørgensen]

se af den enkeltes evner og arbejdskraft taget over et helt livsforløb.

Dér, hvor vi kunne ønske at moderere dette økonomiske synspunkt, er, hvor nære menneskelige relationer for os er vigtigere end det økonomisk set mest rationelle. Økonomisk rationalitet er i øvrigt ikke identisk med samfundsmæssig rationalisme. Det er en af de øvrige fejl, som planlæggerne begår, når de laver deres rapporter. Inden for de samme økonomiske rammer er der mulighed for utallige sociale varianter. En generel ned-sættelse af arbejdstiden ville få langt større betydning for familierne end tilskud til enkelte voksne, der går hjemme.

Hvis vore menneskelige relationer er et afgørende mål, som vi vil give høj prioritet, må andre forhold tilpasses denne interesse, og så er det rationelt at tage disse forhold i betragtning, når man planlægger, men der er ingen, der siger, at den bedste løsning i alle tilfælde er den, at den ene ægtefælle går hjemme. I mange tilfælde har børn bedre af at komme daglig i en institution sammen med andre børn, så de både lærer at fungere i en familiesituation og lærer at fungere i en gruppe sammen med andre, der i øvrigt er dem fremmede. Det samme gælder ældre og kronisk syge. I nogle tilfælde passes de bedst i hjemmet, men i andre tilfælde kræver deres pasning ekspertise, som et familiemedlem ikke har, uanset hvor kærlig og velmenende den pågældende er.

Specielt under den nuværende krise skal man passe på, at der ikke gøres forsøg på at løse påtrængende problemer, bl.a. omkring arbejdsløsheden, ved at sende mennesker ud af arbejdsmarkedet, mennesker, som vi var bedre tjent med forblev der. Dette gælder især kvinderne, som altid sendes hjem under kriser. Derfor bør vi i vor planlægning ind- drage hele vort samfundsmæssige liv, og så længe vi ikke gør det, er der ikke tale om realistisk og målrettet planlægning på grund- lag af en alsidig helhedsvurdering. Så er der højst tale om at legitimere nogle politiske mål, som befolkningen ikke ellers ville have godtaget, men som den nu sluger vildført af urealistiske, ensidige prognoser, der er udar- bejdet under forudsætning af, at alt skal væ- re, som det er, og blive, som det var. Og man har indtryk af, at det i virkeligheden også er formålet med denne debat, som kristeligt fol- keparti har rejst.

(Kort bemærkning).

Bertel Haarder (V):

Det er ikke rigtigt, at man ikke kan komme ud på arbejdsmarkedet, hvis man har været hjemme i nogle år. Det er sådan, at man kan melde sig ind i en arbejdsløhedskasse med meget kort varsel, og at langt de fleste, der gør det, temmelig hurtigt får arbejde. Hovedårsagen til den store arbejdsløshed, vi har, er for øvrigt, at netop helt usædvanligt mange kvinder gør dette, og det er deres gode ret. Men hvis det er et problem, skal vi da ikke give op over for det, så kan børnekommissionen tage det op med henblik på at gøre det lettere pensionsmæssigt, anciennitets- mæssigt og karrieremæssigt at komme ind på arbejdsmarkedet igen, når man har været hjemme i nogle år.

(Kort bemærkning).

Tove Jørgensen (DKP):

Jeg vil da godt lige gøre hr. Bertel Haarder opmærksom på, at for meget kort tid siden fremsatte DKP et forslag om barselhvile, hvor vi netop tog hensyn til, at kvinderne skulle kunne vende tilbage igen, men det fik en særdeles ublid modtagelse, ikke mindst af hr. Bertel Haarders parti. Det er vigtigt, at vi sikrer, at kvinderne kan vende tilbage, og sikrer, at de får en uddannelse. Men det er sådan, at vi har en meget stor arbejdsløshed, og det er en kendsgerning, at hvis en kvinde har gået hjemme 5-10 år, er hendes chancer for at komme i erhverv særdeles ringe.

(Kort bemærkning).

Knud Lind (FP):

Jeg synes, at fru Tove Jørgensen glemte angående kvindernes muligheder for at få en uddannelse at nævne, at de, såfremt de har børn m.v., via bistandsloven kan få en ud- dannelse. Der er en stor gruppe, der i dag benytter sig af de muligheder.

Ebba Strange (SF):

Man mærker hensigten og bliver lidt for- stemt. Jeg oplever i hvert fald hensigten så- dan, at nu skal kvinderne hjem igen, passe mændene, passe børnene, passe huset, fordi det er nu alligevel det, de er bedst til, og det, de er skabt til.

[Ebba Strange]

Derfor lyttede jeg med meget stor opmærksomhed til fru Inger Stilling Pedersens indlæg, for det kunne jo være, jeg havde misopfattet hensigten. Det har jeg ikke. Ganske vist skriver kristeligt folkeparti i sin forespørgselstekst, at det drejer sig om hjemmearbejdende ægtefæller, men situationen er jo den, at mens der er 24 pct. af alle kvinder mellem 20 og 69, der er hjemmearbejdende, er der ½ pct. af mændene, der er hjemmearbejdende, og jeg har endnu ikke hørt ét familiepolitisk forslag fra kristeligt folkepartis side, der ville gøre det mere attraktivt for mænd at være hjemmearbejdende. Fru Inger Stilling Pedersens indlæg var da også helt klart præget af, at dette drejede sig om kvinder.

Lad os så snakke lidt om det da. Jeg synes, fru Inger Stilling Pedersens indledning var rystende nedvurderende over for kvinderne. Hvem er det, der får kvindearbejde, hjemmearbejde, til at virke, som om det ingenting er værd? Er det ikke de kvinder selv, der ustandselig går rundt og siger, at det er nedvurderet arbejde? Det var det, fru Inger Stilling Pedersen gjorde. Hvis vi som kvinder skal være med til at opvurdere det arbejde, der foregår i hjemmene, er det da ikke vores opgave at blive ved med at gentage en eller anden sætning om, at det er nedvurderet, kun fordi det ikke regnes med i bruttonationalproduktet. Er det da kun de ting, der regnes med i bruttonationalproduktet, som har værdi?

Jeg synes, den opfattelse er forkert, jeg synes, den er farlig, den er især kvindepolitisk farlig. Fru Inger Stilling Pedersen citerede nogle mennesker, som hun ikke navngav, der sagde, at »hun går hjemme og bliver dum«, »hendes børn bliver ikke stimuleret« og sådan noget, citerer, som er taget, jeg ved ikke hvorfra, og som i hvert fald ikke er med til at opvurdere det arbejde, der foregår i hjemmene.

Så sagde fru Inger Stilling Pedersen videre, at kvinder tvinges til udearbejde, og at nu skulle vi til at se med nye øjne på disse ting. Jeg mener, at det, fru Inger Stilling Pedersen gør, er, at hun ser med nogle forfærdelig gamle øjne på disse ting og ønsker at skrue udviklingen tilbage, en udvikling, som kvinderne i dette land står midt i, og som er vanskelig at komme igennem, fordi kampen for ligestilling i samfundet, på arbejdsmarkedet, i

samfundslivet, i det politiske liv, i uddannelserne, alle de steder, hvor vi som kvinder må slås for at få ligestilling, svækkes med de udtalelser, som fru Inger Stilling Pedersen kommer med.

Det er klart, at i en meget, meget, meget lang periode af denne kamp vil det være sådan, at det er kvinderne, der er belastet med dobbeltarbejde. Hr. Knud Lind fra fremskridtspartiet citerede en artikel fra Jyllands-Posten, der, så vidt jeg husker, var et uddrag af den undersøgelse, som socialforskningsinstituttet lavede her i foråret, og som kom i sommer, velfærdsundersøgelsen. Den viser helt klart, at selv i de tilfælde, hvor kvinder har heltidsudearbejde, er det helt overvejende dem, der laver det meste af det huslige arbejde, både når det drejer sig om madlavning, om rengøring og om børnepasning. Det er den ene side af sagen. Det er det helt konkrete arbejde, som de laver. Det andet er, at det også er dem, som ansvaret tungest hviler på, og det er klart, at det er trættende. Det er fantastisk trættende at være dobbeltarbejdende.

Fru Inger Stilling Pedersen nævnedes enlige mødre, og det er selvfølgelig endnu mere trættende for dem, for velfærdsundersøgelsen viser også, at der i hvert fald blandt de unge mænd er en tendens til at »hjælpe« hustruen med nogle af de huslige ting. Det er en streng periode, og den vil vare længe, tror jeg. Hvis der virkelig skal skabes ændringer i det kønsrollemønster, der hedder: hvem er det, der laver hjemmearbejdet?, skal der en længere periode til. Det er ikke sådan at lave om på en indstilling og en holdning fra den ene dag til den anden. Derfor synes jeg i modsætning til hr. Bertel Haarder, at det er vigtigt, at man også i skolerne tager hele denne problemstilling op, for med de tal, jeg har nævnt om procentdelen af hjemmearbejdende kvinder, er de aller fleste børn i skolerne i den situation, at de har to udearbejdende forældre, og derfor er det vigtigt at få diskuteret dette problem igennem også i skolerne: hvem skal så lave hjemmearbejdet?

Derfor tror jeg også, vi skal holde op med at kalde en bestemt gruppe kvinder for hjemmearbejdende, for de udearbejdende er søreme også hjemmearbejdende, og de skal have gjort præcis det samme, for tingene skal jo gøres. Jeg ved godt, at der syltes lidt mindre, at der sys lidt mindre, og det er vel dér, fru

[Ebba Strange]

Inger Stilling Pedersen når frem til et eller andet med bruttonationalproduktet. Det synes jeg er uinteressant, for dette handler om mennesker, og det er meget vigtigere. Alle de daglige ting skal gøres, uanset om man har heltids- eller deltidsarbejde ved siden af sit hjemmearbejde, derfor er alle kvinder hjemmearbejdende. Der er ingen, der ikke er det, undtagen dem, der har så stor en indkomst, at de kan overlade hjemmearbejdet til hushjælp. Dem findes der selvfølgelig nogle af, men det er få familier i Danmark.

Så prøver kristeligt folkeparti at pege på nogle løsninger på dette problem, og løsningen er altså den, jeg nævnte i begyndelsen, at vi må have kvinderne hjem kortere eller længere tid. Vi ved fra alle undersøgelser af folk, der har gået arbejdsløse, at det er svært at vende tilbage til arbejdsmarkedet igen, når man først har været væk fra det en periode. Derfor har vi i socialistisk folkeparti sagt: o.k., barselhvilen skal være længere, det skal den af hensyn til de yngste børn, vi har, og der skal også være mulighed for, at forældre kan blive hjemme, når børnene er syge, men bortset fra det mener vi, at kvinderne har den samme ret til at bevare tilknytningen til arbejdslivet, som mændene har, og den vil vi slås for.

Når fru Inger Stilling Pedersen så prøver at give et billede af, hvordan verden ser ud, synes jeg, det bliver fortegnet, for kvindernes reelle problemer er efter min vurdering nogle andre end dem, fru Inger Stilling Pedersen peger på, bortset fra dobbeltarbejdet; det er vi enige om er et problem. Derudover er problemet, at kvinderne sakker bagefter, når det drejer sig om at få uddannelse, kvinderne sakker bagefter, når det drejer sig om at få arbejde, der er lige så vellønnet som mændenes, kvinderne sakker bagefter, når det drejer sig om at få overordnede stillinger, og kvinderne sakker bagefter, når det drejer sig om at få sæde i politiske forsamlinger, i råd, kommissioner og udvalg. Vi har alle rapporter, vi har dem fra ligestillingsrådet, og vi har dem fra socialforskningsinstituttet, så vi ved disse ting, og efter socialistisk folkepartis opfattelse er det her, kvindekampen foregår.

Så er fru Inger Stilling Pedersen bange for, at dette går ud over børnene. Det er jeg ikke bange for. Jeg ved, at der er mange børn, der er i klemme i Danmark i dag, men det skyldes ikke, at deres mødre går på ar-

bejde, det skyldes nogle helt andre ting. De børn, der virkelig er i klemme, er børn fra familier, der har en meget lav indkomst, hvor forældrene er arbejdsløse eller arbejdsledstuede, hvor familierne bor dårligt, hvor familierne har personlige problemer, og det har ikke i sig selv noget at gøre med, om moderen er udearbejdende eller ej. Vi har undersøgelser, der viser, at de mest tilfredse og de gladeste børn har man dér, hvor forældrene er glade og er godt tilfredse, helt uafhængigt af, om man har udearbejde eller ej. Derfor mener jeg, det er forkert at sige, at det er børnene, der betaler for det her. Selvfølgelig betaler børnene en høj pris i dette samfund, og det kan vi så diskutere ved en senere lejlighed, for jeg kan forstå, at vi skal have en hel børnedebat. Den vil jeg gerne deltage i, for jeg synes, børn betaler en høj pris, men ikke præcis af de grunde, som fru Inger Stilling Pedersen her remser op.

Fru Inger Stilling Pedersen taler også om, at der skal være frit valg for kvinderne med hensyn til, om de vil være hjemme eller ude. Det er nemt at sige i en periode med 200.000 arbejdsløse. Når vi ved, at den store gruppe, der er ramt af arbejdsløsheden, er kvinderne, og at det tilmed er de dårligst uddannede og de dårligst lønnede kvinder, der er hårdest ramt, er det flot at tale om et frit valg. Vi synes, det er lige så vigtigt, at kvinder får arbejde, som at mænd får det.

På den baggrund kan det være rimeligt – det mener vi også fra socialistisk folkepartis side – at overveje nogle familiepolitiske tiltag, men det skal aldrig fra vores side være familiepolitiske tiltag, der går ud over den ligestillingskamp, som kvinderne er i færd med at føre. Derfor mener vi, at det, der er brug for, er en generel nedsættelse af arbejdstiden, sådan at både mænd og kvinder får kortere arbejdstid, så der bliver en ligelig fordeling mellem mænd og kvinder af det arbejde, der skal udføres ude i samfundet, i produktionen, og det, der skal udføres derhjemme.

Fru Inger Stilling Pedersen talte om, at det ville være rart, hvis flere gik på deltid. Jeg kan oplyse fru Inger Stilling Pedersen om, at 49 pct. af alle udearbejdende kvinder er deltidsarbejdende. Her ville vi gerne have en mere ligelig fordeling, for det viser sig også i velfærdsundersøgelsen fra socialforskningsinstituttet, at de deltidsarbejdende kvinder har

[Ebba Strange]

stort set alt det huslige arbejde, fordi man vurderer: når du kun arbejder den halve dag, kan du godt klare det herhjemme ved siden af. Det er den ene ting, vi ønsker af hensyn til familierne.

Den anden ting, vi ønsker, er noget, vi har talt om mange gange herinde, nemlig gode, velnormerede institutionspladser til alle de børn, der ønsker det, og det vil stort set sige alle børn. Det ville også lette kvindens situation meget, hvis hun ikke skulle være en af dem, der står i køen på de 100.000, der venter på daginstitutionsplads, utryk og usikker: hvor skal vi nu få børnene passet? Bliver det ved med at gå med den dagpleje, vi har fundet, eller bliver det ikke?

Efter SFs vurdering har alle voksne mennesker i et samfund ret til at deltage på lige fod i alle samfundets aktiviteter, men vi har endnu ikke set et forslag fra kristeligt folkepartis side, som er med til at støtte det. Derfor tror jeg heller ikke, der er ret meget af det, fru Inger Stilling Pedersen har sagt i dag, som vi kan være med til at støtte.

Grethe Philip (RV):

Jeg er ligesom flere af de tidligere ordførere noget desorienteret med hensyn til, hvad kristeligt folkeparti egentlig vil med denne forespørgsel, og jeg blev ikke så forfærdelig meget klogere ved at høre kristeligt folkepartis ordfører, fru Inger Stilling Pedersen. Jeg synes, det var meget få konkrete forslag, hun kom frem med, men i øvrigt var jeg også uenig i en del af hendes betragtninger. Jeg tænker særligt på de bemærkninger, fru Inger Stilling Pedersen kom med om nedvurderingen af det huslige arbejde. Jeg synes ikke, jeg finder den nedvurdering i de kredse, jeg færdes i, og jeg mener heller ikke, den er almindelig. Jeg finder ligesom fru Ebba Strange, at det er ganske urimeligt at tage den officielle udregning af Danmarks bruttonationalprodukt som et udtryk for værdien af det arbejde, der udføres hjemme, og det kan vel kun være i den forbindelse, der overhovedet kan blive tale om en form for nedvurdering.

I øvrigt vil jeg komme tilbage til selve ordlyden i forespørgslen, og den går jo på, hvilken nationaløkonomisk og alment samfundsgavnlig betydning regeringen tillægger den hjemmearbejdende ægtefælles indsats. Jeg vil starte med at spørge: hvordan definerer kri-

steligt folkeparti egentlig begrebet den hjemmearbejdende ægtefælle? For definerer man det positivt som den, der lægger arbejde i hjemmet, er jo faktisk alle kvinder hjemmearbejdende. Jeg vil da godt se den kvinde, der ikke har et arbejde i hjemmet, og efterhånden er også en meget, meget stor del af mændene hjemmearbejdende i den forstand, at de også har en del af arbejdet i hjemmene. Det vil altså sige, at når man har stillet et spørgsmål om den hjemmearbejdende ægtefælle, er det simpelt hen praktisk taget alle voksne mennesker.

Jeg går ud fra, at dette nu nok ikke er meningen. Så kunne man tænke sig, at kristeligt folkeparti definerede det negativt, at den hjemmearbejdende ægtefælle er den, der ikke har nogen form for erhvervsmæssigt arbejde. Hvis det er det, der forstås, er det i virkeligheden en meget, meget snæver gruppe, man taler om, for det karakteristiske er jo, at praktisk taget alle voksne mænd i den arbejdsdygtige alder har arbejde eller i hvert fald er arbejdsøgende, og at kvinder i stadig stigende grad også går ud i et erhvervsarbejde. Vi ved nu, at i store byområder, bl. a. hovedstadsområdet, er vi, så vidt jeg ved, helt oppe på, at 80-90 pct. af de gifte kvinder, i hvert fald gifte kvinder under 60 år, har erhvervsarbejde.

Mønsteret er jo, at man har en hel lang, lang række glidende overgange imellem at være 100 pct. hjemmearbejdende og at have erhvervsarbejde, nemlig i form af, at man har en række forskellige former for deltidsarbejde strækkende sig fra nogle ganske få dage om året og så hele vejen op gennem halvdagsarbejde, trekvartdagsarbejde og så op til fuldtidsarbejde.

Så er spørgsmålet: er det samfundsgavnligt, at en af ægtefællerne – og det er i realiteten kvinderne, det drejer sig om – bliver fuldstændigt og totalt hjemme? Det er vel det, der er spørgsmålet. Det var nu rart at få det bekræftet, for det er vel det spørgsmål, der stilles. Her vil jeg sige for mit partis vedkommende som hovedreglen, at vi mener ikke, at det offentlige via lovgivning, via skattelovgivning eller via sociallovgivning, generelt skal forsøge at øve indflydelse på, om en eller begge ægtefæller vil tage erhvervsarbejde. Hvad enten vi kan lide det eller ej, må vi konstatere, at et stort flertal af kvinderne i dag ønsker et vist mål af er-

[Grethe Philip]

hvertvarsarbejde. Det gælder så absolut de unge, men det gælder også, som jeg allerede har sagt, efterhånden kvinder helt op til 60 års alderen.

Jeg synes personlig, at der er overordentlig mange positive ting i denne udvikling. Det giver kvinderne en personlig udvikling, der er meget værdifuld, og det giver dem også – og det bør vi da ikke mindst her i denne forsamling være interesseret i – bedre muligheder og en bedre baggrund for at tage aktivt del i offentligt arbejde, at modtage offentlige hverv og virkelig udfylde pladsen i de offentlige hverv. Dermed siges selvfølgelig ikke, at man ikke kan påtage sig offentlige hverv uden at have erhvervsarbejde, men jeg vil da påstå, at det i langt de fleste tilfælde giver en betydelig bedre baggrund.

I vores lovgivning skal vi hverken lokke til erhvervsarbejde eller straffe, når mennesker, hvad enten det er mænd eller kvinder, vælger arbejde ude. Derimod synes jeg nok, vi så vidt muligt skal give flere muligheder for deltidsarbejde, og det er mit parti gået ind for ved tidligere debatter her i folketinget.

Men jeg vil gerne pege på to situationer, hvor der kunne være tale om, at familien er i en sådan situation, at vi skal hjælpe den også via vores lovgivning. Det er situationen omkring den gravide kvinde, altså hendes graviditetsorlov, og det er familien med spædbørn og med småbørn. Vi har i det radikale venstre fremsat et forslag til folketingsbeslutning om forbedrede barselhvilerregler, sådan at moderen kan få en længere barselorlov, og vi har med glæde noteret os, at socialministeren har lovet at komme med et udspil i næste samling med henblik herpå.

Vi mener også, at der kan være grund til, bedre end vi gør det i øjeblikket, at støtte familier med småbørn. Vi ser med glæde, at antallet af daginstitutioner er i stadig stigen. Vi hørte under finanslovdebatten, hvordan der netop i det kommende år ventes en meget betydelig stigning, men vi kunne også ønske – og her kan jeg være enig med fru Inger Stilling Pedersen – at der også bliver bedre muligheder for de familier, hvor moderen er hjemme hele dagen, for at nyde gavn af daginstitutionerne, eventuelt sådan at børnene kan komme noget i daginstitutionen, eller at forældrene kan tage del i forskellige aktiviteter for forældre til børn i institutionerne. Jeg kunne f. eks. meget vel tænke mig,

at forældre til børn, der ikke går i daginstitutioner, blev inddraget i forskellige former for studiekredsarbejde eller foredrag med henblik på at give dem bedre forudsætninger for det pædagogiske arbejde med deres børn.

Vi er også villige til at overveje, uden dog at have taget endelig stilling til det, om man muligvis kunne differentiere børnetilskuddene, sådan at man gav noget større børnetilskud til familier med børn i børnenes første leveår.

Men disse forskellige foranstaltninger, som jeg her har talt om – ikke mindst hvis man tænkte sig, at man forøgede børnetilskuddet til småbørnene – ville jo koste nogle penge, og vi ved jo, at det ligger vanskeligt i øjeblikket. Derfor kunne man spejle efter, om man som et led i familiepolitikken kunne foretage en omlægning til støtte for familier med småbørn.

Det, jeg tænker på, er, at de skatteregler, vi har for familier, hvor hustruen er hundrede procent hjemmegående, vel efterhånden er blevet ganske ejendommelige. Jeg tænker på personfradraget, hvor vi har regler om, at personfradraget kan overføres til en ægtefælle, der har indtægter, fra en ægtefælle, der eventuelt ikke har indtægter. Kort sagt at man i familier, hvor hustruen er hundrede procent hjemmegående, kan give manden to personfradrag. Det er jo det, der er realiteten i dette system. Man kan jo nok efterhånden sætte spørgsmålstejn ved, om der egentlig er så forfærdelig megen rimelighed i det. Hvis man ændrede reglerne, sådan at man sagde, at personfradraget altid følger den enkelte person, så ville man på den måde få et større skatteprovenu, som man passende kunne bruge til støtte for familier med småbørn.

Det ville være interessant at høre, om kristeligt folkeparti kunne gå ind for disse tanker. Vi ved jo, at kristeligt folkeparti ved mange lejligheder, også ved denne, er gået varmt ind for støtte til familier med småbørn.

Så vil jeg kun lige pege på to andre områder, hvor jeg også kunne tænke mig, at man i højere grad ydede støtte til familier, hvor den ene ægtefælle går hjemme og ikke tager erhvervsarbejde.

Jeg tænker for det første på en endnu bedre støtte, end vi har i øjeblikket, til familier med et hjemmевærende handicappet barn. Vi har jo regler i vor sociallovgivning om mu-

[Grethe Philip]

ligheder for støtte, men det er mit indtryk, at det er et af de punkter, hvor familierne virkelig er i vanskeligheder, og hvor vi burde forbedre støtten. Jeg vil helt konkret pege på, at jeg mener, der er et meget stort behov for at kunne tilbyde disse familier en plads på et aflastningshjem eller i en institution en kortere tid, sådan at familien ligesom kan vinde kræfter til den meget, meget store og krævede opgave, det er at have et stærkt handicappet barn hjemme.

Jeg vil for det andet lige strejfe den problematik, der har været fremme bl. a. i pressen i den seneste tid, om man kunne give en bedre støtte til den familie, der tog sig af et meget alvorligt sygt familiemedlem. Det indeholder meget vanskelige problemstillinger. Jeg vil bare sige, at vi vil være positive over for under en eller anden form at støtte sådanne familier, for at de kan klare de vanskelige plejeopgaver.

Jeg må konkludere derhen, at jeg synes, at problemstillingen er ganske overordentlig uklar. Den trænger til en præcisering af, at vi generelt ikke ønsker at gribe ind over for familier, uanset om de ønsker at lægge deres arbejde det ene eller det andet sted, men at vi på den anden side er positive over for, at der kan være enkelte situationer, enkelte grupper af familier, hvor vi burde hjælpe bedre, end vi gør i øjeblikket.

Alice Hedegaard (DR):

Da jeg læste denne forespørgsels ordlyd om den hjemmearbejdende ægtefælles indsats var min første tanke, at det nok var en trykfejl. Da jeg senere erfarede, at en svensk professor har skrevet en bog om dette emne, blev jeg klar over, at ordlyden nok alligevel var korrekt.

Mit næste problem var, hvad man skulle sige om dette, og hvordan det kunne være et emne, der kunne debatteres fra denne talerstol, specielt når man tager alle de alvorlige problemer i betragtning, det måske var mere presserende at finde løsninger på. Selv efter at have læst omtalte professors indlæg i Berlingske Tidende finder jeg, at emnet er så søgt, at jeg ikke kan se, hvad kristeligt folkeparti vil opnå med denne forespørgsel.

Jeg har også læst et forslag fra kristeligt folkeparti i avisen om, at skatteyderne skulle betale de hjemmegående, fordi de selv sylte-

de, bagte, syede og passede deres børn. Grunden skulle være, at de sparede samfundet for disse udgifter. Med denne beskrivelse af kvindens gøremål tegner der sig et billede for mig: jeg ser en sød husmor med stivet forklæde, hvidskuret køkkengulv, franskrødet står til hævnning, medens rugbrødet bager i ovnen, et billede fra gamle dage. Er det et ønske om at skrue tiden 75-100 år tilbage, man har? Det var da sikkert hyggeligt dengang, specielt for husfaderen, der kom træt og udslidt hjem. Jeg er godt klar over, at kristeligt folkeparti foreslår, at manden også kan være hjemmegående, det behøver ikke at være kvinden, men o. k., det vil nok blive kvinden.

Det er nu underligt, som man ændrer synspunkt med hensyn til kvindens plads. I de gode tressere blev kvinderne tudet ørerne fulde om, hvor godt det var for dem at komme ud i det pulserende liv, hvor sundt det var for ungerne at komme i børnehave, men da havde man jo også brug for deres arbejdskraft. Nu har de uddannet sig, men desværre, nu vil vi hellere have, at de bliver hjemme, det er bedre for hjemmet og for børnene. Men hvad med dem selv og deres økonomi? Og hvad med børnene, når de bliver store? Så har arbejdsmarkedet i hvert fald slet ikke brug for kvinderne, for så har de sikkert passeret de 30 år. I vore dage, hvor folk lykkeligt ikke sætter de store børneflokkede i verden, kan den situation, hvor kvinden ikke kan få tilfredsstillet sin virketrang ved husarbejde, nemt opstå, når børnene er vokset op.

Nu vil jeg gerne vide, hvorledes man vil betale de udearbejdende, der i deres fritid sylter og bager. I øvrigt er syltetøj og hjemmebak ikke det sundeste fødemiddel, man kan benytte i den daglige husholdning, så det er nok de færreste, der bruger nogle af disse underlødige næringsmidler. Disse gøremål skal nok for de flestes vedkommende trækkes fra i professorens udregninger.

Med hensyn til at sy er det vist også ret almindeligt blandt udearbejdende, men nok mest blandt kvinderne. Skal de, der stopper familiens tøj eller endog syr nyt tøj til sig selv og den øvrige familie, hæve tilskud fra statskassen, eller hvordan vil man have denne vurdering af husmoderens arbejde realiseret? Og har den nogen som helst værdi? Jeg finder, at den er - nej, det springer jeg over, vi skal holde en pæn tone.

[Alice Hedegaard]

Så kommer vi til det, som nok er sagens kerne. Kristeligt folkeparti har før foreslået, at hjemmegående husmødre skulle have penge af staten for selv at passe deres børn, fordi de så ikke belaster statskassen. Se, nu har jeg ikke været med til en hetz mod udearbejdende kvinder og mænd og heller ikke mod de hjemmegående.

For det første vedkommer det ikke mig eller andre, hvordan mennesker vil leve deres liv, hvad de vil gøre, eller hvad de specielt er nødt til at gøre for at opretholde livet for sig selv og deres eventuelle børn. Kristeligt folkeparti må også vide, at i de familier, hvor det er nødvendigt, at begge har job, vil et eventuelt tilskud på 500 eller 1.000 kr. ikke hjælpe en døjt. For de bedre stillede, hvor den ene part – mon ikke det er konen – har råd til at være hjemme eller har lyst til at være hjemme, fordi hun har råd til det, vil de 500 eller 1.000 kr. om måneden sikkert være et rart tilskud.

Har kristeligt folkeparti gjort sig nogen tanker om, hvad det vil koste, og hvor meget mere de udearbejdende skulle aflevere i skat af deres surt tjente penge? Illusionen om sparede udgifter til vuggestuer og børnehaver er kun illusioner, for som jeg sagde før, kan de kvinder, der arbejder for at skaffe penge til livets fornødenheder, ikke klare sig for omtalte beløb. Hvad med de enlige mødre, dem er der vist ikke tænkt på?

Skal debatten være for og imod daginstitutioner, hvad emnet nok burde have heddet, ville også jeg ønske, at samfundet var så godt indrettet, at der førtes en politik, der gjorde det muligt for de kvinder, der ønskede det, at passe deres børn selv. Der skal ingen tvivl være om, at det er det bedste for børnene. Jeg tror også, at mange af de unge i dag er præget af denne institutionstilværelse; børnene føler sig ikke så trygge og harmoniske, som hvis deres mor var hjemme hos dem. Jeg mener bare ikke, at vi kan ændre denne tilstand ved eventuelt at nedskære institutionspladserne eller på anden måde tvinge forældre til at passe deres børn. Desværre er det så dyrt at leve i dagens Danmark, at det som oftest er bitter nød, der tvinger begge ud for at tjene penge. Alene det at bo er så bekosteligt, at en god bolig, hvilket i dag vil sige en ejerlejlighed, koster 30.000–50.000 kr. i udbetaling med en månedlig ydelse på ca. 3.000 kr., eller et parcelhus til endnu flere penge.

Hvis kristeligt folkeparti ville være med til at ændre alle disse skævheder og dermed sørge for, at det gøres muligt at leve af den ene parts indtægt, så var der sikkert håb om, at den ene part kunne og ville blive i hjemmet, medens børnene var små. Jeg er sikker på, at det ville være med stor glæde, for hvor mange kvinder og/eller mænd med små børn tror kristeligt folkeparti nyder at styrte af sted om morgenen med børn på vuggestue og i børnehave, videre til jobbet, om aftenen hente børn og hjem til alt det, den hjemmegående har hele dagen til at udføre? Er det disse kvinder, man vil have hårdere beskattet for at kunne betale til den hjemmegående?

Mit udgangspunkt for min stilling til denne forespørgsel har i høj grad været præget af det indlæg, Poul Boeg fra kristeligt folkeparti havde i »Politisk Debat« i Berlingske Tidende. Jeg mener derfor, at det for forståelsen af mit indlæg her er passende at citere et lille stykke af Poul Boegs udtalelse:

»Hun...« – altså moderen – »... skal koge, bage, stege, vaske, stryge, sylte, trøste, læse, lege, hjælpe, pudse, rense, lappe, stoppe. Ble på den lille; mellemmad til den mellemste; lektier med den store; 7 dage om ugen; og når familien holder sommerferie, består hendes ferie ofte i at gøre det samme arbejde under mere primitive forhold.

I lange tider er denne indsats ikke alene ikke blevet påskønnet af samfundet – den er nærmest blevet nedvurderet eller hånet, i alt fald af mange, først og fremmest af organisationerne.

Ja, samfundet har sågar straffet denne gruppe selvopofrende og arbejdsomme samfundsborgere. De og deres familier belaster ikke de offentlige kasser med udgifter til dyre institutionspladser, men det får de ingen godtgørelse for. De får heller ingen lang, betalt barselorlov. De kan ikke som de, der har indrettet sig »fornuftigt«, det vil sige påtaget sig udearbejde, blive arbejdsløse og komme ind under dagpengeloven.«

Således fortsætter hr. Poul Boegs indlæg med en efter min mening grov nedvurdering af den kvinde, der passer både et ude- og et hjemmearbejde.

Kristeligt folkeparti mener altså ifølge dette, at det er uretfærdigt, at de forældre, der økonomisk kan klare selv at passe deres børn, igennem deres skat skal være med til at betale for, at samfundet skal kunne yde den

[Alice Hedegaard]

service, det vil sige den nødvendige service, det er at have en daginstitution til de børn, hvis forældre enten begge er nødt til at arbejde ude, eller som nu ønsker at have et job.

Nu er det jo kun de første år af et barns liv, det drejer sig om. Hvad så med skolerne? Alle de mennesker, der ingen børn har, betaler jo også til andre børns undervisning. Hvad med hospitaler og sygesikring? Alle, der er så lykkelige at være raske, betaler også til dem, der har behov for læge og hospital. Sådan skal et samfund da også være indrettet. Vi må acceptere, at samfundets fælleskasse bruges også dér, hvor vi måske ikke selv får behov for at kunne få valuta for pengene.

Til sidst vil jeg vove at fremsætte en påstand, som nok ikke tåler en skattekyndigs vurdering, men som måske kan illustrere, at de udearbejdende forældre ikke nasser slet så meget på de hjemmegående, som kristeligt folkeparti har givet udtryk for.

Hvis et udearbejdende par eller en enlig benytter daginstitution, er det nok væsentligt at huske på, at de ikke får det gratis – så skal deres indtægt i hvert fald ligge under sultegrænsen. Det koster meget ofte ca. 500 kr. om måneden for en børnehaveplads, en vuggestueplads er endnu dyrere, og med en trækprocent på 48–50 vil det sige, at man skal tjene 1.000 kr., hvoraf de 500 kr. går i statskassen. Reelt koster det altså den, der benytter daginstitutionerne, ca. 1.000 kr. om måneden.

Waldorff (VS):

Da vi i VS' folketingsgruppe så kristeligt folkepartis forespørgsel, brugte vi et par minutter på at lave det svar på forespørgslen, som kristeligt folkeparti ville have givet, hvis det havde haft regeringsmagten. Svaret, som blev givet af ministeren for kirke og hjem, hr. Honoré, lød nogenlunde sådan:

»I den kristelige regering er vi af den opfattelse, at man ikke i disse tider kan overvurdere den betydning, som den danske kvinde har for vores samfund. Hele vort samfund hviler på den indsats, som gøres i hjemmene. De økonomiske problemer, som er kommet til landet udefra, ville være tifold større, hvis ikke netop kvinderne igennem deres indsats i de mange hjem sørgede for, at manden træt efter sit arbejde kunne hvile ud i trygge omgivelser. Hele arbejdet med mad-

lavning, rengøring, vask og reparation af tøj og mange, mange andre ting er jo en helt nødvendig forudsætning for, at manden kan yde sin indsats på arbejdspladsen, ikke mindst den ekstra indsats i form af samfundsgavnligt overarbejde, som regeringen gennemførte ved lov sidste år.

Økonomisk kan vi også allerede i dag se den store betydning af det tilskud til hjemmearbejdende ægtefæller, som vi gennemførte for 2 år siden, og som sammen med ændringer i reglerne for arbejdsløshedsunderstøttelsen har betydet, at udgifterne til de arbejdsledige i dag kun er 24 pct. af udgifterne i 1979.

Til dette kommer så de store besparelser på daginstitutionsområdet, som jo har kunnet gennemføres på grund af den faldende interesse for disse opdragelsesformer, som især har vist sig efter revisionen af taksterne på institutionsområdet.

Alt i alt er det ikke for stærkt i dag at sige, at vi direkte kan takke de danske kvinder for, at vi er blevet befriet for det kasseunderskud, som i så mange år har været et problem for det danske samfund.

Med hensyn til den alment samfundsgavnige betydning af den hjemmearbejdende ægtefælles indsats kan der ikke være nogen tvivl om den kristelige regerings holdning. Da kristeligt folkeparti i sin tid som loyal opposition udarbejdede den omfattende Økoplán Q, var det ikke blot en løsning af Danmarks økonomiske problemer, man her tilbød folketingset. Det var i virkeligheden også et tilbud om løsning af Danmarks åndelige problemer.

Vi i kristeligt folkeparti viger ikke tilbage for at sige, at vores egentlige mål er at fremme det kristne livssyn, herunder naturligvis også det kristne syn på kvinden. Vi må være ærlige. Vi kan i dag desværre ikke sige, at alle problemerne er løst. Tidligere tiders fejlgreb og undladelsessynder har sat sig spor, således at vi stadig mærker den manglende forståelse for, at kvindens plads er i hjemmet. Ikke mindst må vi beklage, at der blandt kvinder er så lidt forståelse for en hustrus og en moders pligter. Dette er forbavsende, når man samtidig betænker den dybe glæde, som følger af et ægte kristent forhold til mand og børn. Men det er alligevel forståeligt, når man overvejer den indflydelse, ja, vi vil endda sige den uhyggeligt

[Waldorff]

store indflydelse, som samfunds- og familiefundbrydende kræfter opnåede i løbet af 1960'erne og 1970'erne. Men her må man jo erkende, at det er sandt, som det gamle ord siger, at Rom ikke blev brudt ned – undskyld bygget – på én dag. På trods af at vi på baggrund af Økoplan Q har opnået store resultater med hensyn til at frigøre kvinderne fra det snærende erhvervsarbejde, så mangler vi at høste frugterne af kvindens moralske og opdragelsesmæssige indsats. Vi mener dog, at vi allerede kan skimte resultaterne.

Ikke mindst med baggrund i den nyligt offentliggjorte undersøgelse, som viser, at såvel kvinder som børn i dag kun henvender sig til institutioner vedrørende social og psykologisk bistand i halvt så stor udstrækning som tidligere, mener vi at kunne fastslå, at vores politik er ved at give de rigtige resultater. Den konklusion, som undersøgelsens forfatter når frem til, nemlig at denne udvikling skulle skyldes regeringens takstpolitik, må vi afvise som et utidigt forsøg på politisering. Intet tyder på, at et læge- eller socialrådgiverhonorar på 150 kr. pr. besøg skulle have en sådan virkning.

Til sidst vil jeg blot oplyse vedrørende de konsekvenser, regeringen agter at drage, at regeringen fortsat vil arbejde på at udfylde Økoplan Q. Vi forbereder således en yderligere forbedring af fradragsordningen i forbindelse med huslig uddannelse. Abortlovgivningen har vi lagt sidste hånd på, så den er klar til behandling i tinget, og den vil kunne forventes at få en gavnlig indflydelse på samlivet i familierne. Og med hensyn til hele den opdragelsesmæssige side af problemet forudser vi dels en række resultater, som vil vise sig i den kommende tid, af de allerede gennemførte ordninger, dels forudser vi, at den kommende radiolovgivning om konstruktive og opbyggende børne- og familieprogrammer i radio og TV også vil give store resultater.

Vi er fuldt ud bevidste om, at regeringen vil møde mange vanskeligheder og også megen modstand i det fortsatte arbejde for at forsvare samfundets grundvold, familien, men ingen har vel stillet os i udsigt, at de byrder, der er blevet lagt på os som mennesker, skulle være lette at bære.«

Inger Stilling Pedersen (KrF):

Jeg vil gerne takke de forskellige ordførere, som har deltaget i debatten, også den sidste ærede ordfører. Det, han udtaler sig om, er vel alt det, han har kendskab til, så man må jo være glad for, at den sidste ordfører ikke hører hjemme i kristeligt folkeparti. Det er måske det, der er VS' sande mål?

Nu har der været mange ting fremme; jeg har lyttet meget interesseret til de forskellige indlæg, og det kan være meget svært at kommentere det hele og gå ind i debatten. Men jeg vil dog sige, at når vi har stillet denne forespørgsel – og den kunne selvfølgelig formuleres på mange forskellige måder – så har det været for at få en debat om det stykke arbejde, der udføres i hjemmene også af den udearbejdende, det har jeg også nævnt. Jeg kan se, at der nok er nogle, der ikke kendte min ordførelse i forvejen og ligesom har bygget deres indlæg på formodninger.

Jeg er sådan set enig med mange af ordførerne i de ting, der er kommet frem. Jeg understregede også i mit indlæg, at det, der er væsentligt, er, at vi skaber en mulighed for, at man selv kan vælge.

Jeg lagde særlig mærke til SFs ordfører, fru Ebba Strange. Jeg kan ikke nå at komme ind på hver enkelt af de ting, hun kom frem med, men det skinnede dog tydeligt igennem, at SF har et syn på ligestilling, og hvis man er uenig i dette syn og det mål, de vil, ja, så er man forkert på den. Man vil fortælle alle kvinder i dette land, at hvis de har et andet syn, så har de altså et forkert syn.

Jeg synes, at vi må arbejde hen mod, at det bliver muligt for både mænd og kvinder at vælge. Det sagde jeg også meget tydeligt. Jeg sagde bare, at når jeg holdt mig meget til kvinderne, var det, fordi det i dag i langt de fleste tilfælde vil være kvinderne. Men jeg går helt ind for, at mændene skal have samme muligheder. Det er bare ikke så realistisk at tale om det endnu, men det kommer nok.

Jeg er også glad for, at det kom frem, at det faktisk er sådan, at det er kvinderne, der trækker det store læs med dobbeltarbejde. Der er nogle, der vælger at være hjemme, at være hjemmearbejdende. Så siger man: det er de andre også. Ja, selvfølgelig er begge parter hjemmearbejdende, men vi har set på det i den betydning, at de lægger deres hele arbejdsindsats i hjemmet, hvor andre også arbejder udenfor.

[Inger Stilling Pedersen]

Vi tror, at det er helt nødvendigt, at vi giver hinanden lov og ret til at vælge den livsform, vi vil. Det, vi har gjort hidtil, er jo, at vi på en måde på trods af retsforbundets ordførers indlæg favoriserer de udearbejdende. Så kan man stille det op og foretage alle mulige udregninger og beregninger og vende det om og sige, at så bliver det modsat.

Der blev også sagt noget om, at værdien skulle opgøres skattemæssigt, men så ville det også betyde, at man som arbejdsløs ikke måtte udføre det arbejde, man i dag godt må udføre. Jeg kender et tilfælde, hvor en kvinde på en gård, der har haft udearbejde, men nu er arbejdsløs, gerne må arbejde fuldtids inde, bare hun holder sig fra at arbejde ude. Jeg tror ikke, at det er den vej, vi skal ind på. Vi skal ind på at sige, at det arbejde, man vælger, har en værdi.

Det er ikke noget jeg har fundet på, at det er noget man nedvurderer, for det gør man. I de breve, man får, de henvendelser, man får også fra unge, som har valgt at være sammen med deres børn nogle år, får man ofte at vide, at det kan man virkelig ikke tillade sig.

Der er meget økonomi i dette, det har vi også hørt noget om, og der er nogle, der har været inde på, at vi ikke har råd til det. Jeg tror, det var fru Grethe Philip, der var inde på en eventuel omlægning af nogle af udgifterne. Alt det kan man jo se på. Men jeg kan dog sige, at når det gælder personfradraget, vil vi ikke være med. Værtimod burde man gå en anden vej og lade hver person have sit fradrag, forstået på den måde, at også børnene havde et fradrag. Det vil sige, at man selvfølgelig ikke skulle have så meget i fradrag, men at man på grund af det fradrag var i stand til at klare nogle af udgifterne selv. Det er noget, som man kan diskutere, og som jeg ikke vil binde på nu, fordi det skal undersøges nærmere.

Som sagt var der mange ting, jeg gerne ville være kommet ind på nu, men tiden går jo hurtigt, og lampen lyser hurtigt. Jeg vil dog sige, at har forespørgslen opnået ligesom at sætte gang i debatten om arbejdets værdi og om, hvad vi kan gøre for at sikre ikke mindst børnene så gode kår som overhovedet muligt, så tror jeg, at vi er nået et godt stykke hen ad vejen.

(Kort bemærkning).

Grethe Philip (RV):

Fru Inger Stilling Pedersen var igen i dette indlæg inde på muligheden for valgfrihed og sagde, at det er vigtigt, at der skabes mulighed for, at man selv kan vælge. Senere slog hun det fast ved at sige, at det må være muligt for både mænd og kvinder at vælge. Er det også i samme ægteskab, at både mænd og kvinder skal kunne vælge, således at både mand og hustru kan vælge at være hjemme? Sådant må man jo forstå det, som det er udtrykt.

(Kort bemærkning).

Inger Stilling Pedersen (KrF):

Hertil skal jeg kun sige, at jeg mener, at i ethvert ægteskab må familien indrette sig, som den vil. Der skal være mulighed for, at manden, hvis han ønsker det, kan gå hjemme, eller at kvinden, hvis hun ønsker det, kan gå hjemme. Hvis manden ønsker deltidsarbejde, skal han have mulighed for det, eller hvis kvinden ønsker det, skal hun have mulighed for det. Det er nok særlig deltidsarbejde, der er problemet i dag. Man kan næsten ikke få det, selv om man ønsker det, det har jeg i hvert fald masser af beviser på.

Derfor mener jeg, at de penge, vi bruger på børnene, i højere grad skal følge børnene, sådan at man kan vælge, hvilken måde man vil udnytte dem på. Det har ikke noget at gøre med folkeskolen. Der er jo også noget, der hedder friskoler, hvor man så kan bruge pengene.

(Kort bemærkning).

Grethe Philip (RV):

Jeg må blot konstatere, at den fuldstændige valgfrihed for hver enkelt person er en utopi.

Hermed sluttede forespørgslen.

Meddelelser fra formanden:

Formanden:

Der er ikke mere på dagsordenen.

Medlem af folketinget Lis Starcke har på medlem af folketinget *Hjortlund Christensens* vegne meddelt mig, at denne på grund af

[Formanden]

sygdom ikke vil kunne give møde i tinget i mindst 7 dage og derfor anmoder om, at der må blive bevilget ham orlov fra og med den 31. januar 1979 og om, at stedfortræderen må blive indkaldt.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Kirkeudvalget (29/1 79):

Udtræder: Elisabeth Bardino

Nyt medlem: Ernst Schmidt

Miljø- og planlægningsudv. (29/1 79):

Udtræder: Elisabeth Bardino

Ny stedf.: Ernst Schmidt

Udv. ang. vidensk. forskning (29/1 79):

Udtræder: Elisabeth Bardino

Ny stedf.: Ernst Schmidt

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 31. januar, kl. 13.00.

Angående dagsordenen henviste formanden til den i salen opslåede dagsorden.

Mødet hævet kl. 15.13
